

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra rozvojových a environmentálních studií

Environmentální výchova na základních školách, její vliv na vzdělávání
a výchovu dětí

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Eva Žwaková

Olomouc 2021

Bibliografická identifikace

Jméno a příjmení autora: Iva Bitalová

Název bakalářské práce: Environmentální výchova na základních školách, její vliv na vzdělávání a výchovu dětí

Pracoviště: Katedra rozvojových a environmentálních studií

Vedoucí bakalářské práce: Eva Žwaková, Mgr.

Rok obhajoby bakalářské práce: 2021

Abstrakt:

Bakalářská práce se zabývá environmentálním vzděláním na dvou vybraných základních školách v Moravskoslezském a Zlínském kraji. Hlavním cílem je představení environmentální výchovy jako průřezového tématu ve vzdělávání na 2. stupni dvou základních škol. Práce se bude skládat z teoretické a praktické části. Teoretická část bude zpracovávána pomocí rešeršně-kompilační metody odborné literatury. Teoretická část má osm kapitol. První kapitola vymezuje pojmy. Další kapitoly obsahují definici, cíle, směry a historii environmentální výchovy. V praktické části je dotazníkové šetření s koordinátory EVVO z dvou vybraných základních škol, dále pak rozbor školního vzdělávacího programu (ŠVP) pro 2. stupeň se zaměřením na environmentální výchovu jako průřezového tématu.

Klíčová slova: environmentální výchova, základní školy

Bibliographical Identification

Author's first name and surname: Iva Bitalová

Title of the bachelor's thesis: Environmental education in primary schools, its influence on the education and upbringing of children

Supervisor: Eva Žwaková, Mgr.

Year of the bachelor's thesis defence: 2021

Abstract:

The bachelor's thesis deals with environmental education at two selected primary schools in the Moravian-Silesian and Zlín regions. The main goal is to introduce environmental education as a cross-cutting theme in education at the second grade of two primary schools. The work will consist of theoretical and practical part. The theoretical part will be processed using the search-compilation method of professional literature. The theoretical part has eight chapters. The first chapter defines the concepts. The next chapters contain the definition, goals, directions and history of environmental education. In the practical part there is an investigation with EVVO coordinators from two selected primary schools, as well as an analysis of the school education program (SEP) for the second grade with a focus on environmental education as a cross-cutting theme.

Key words: environmental education, primary school

Čestné prohlášení

Já, Iva Bitalová, prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala sama a veškerou použitou literaturu uvedla v seznamu literatury.

V Olomouci dne 8. 4. 2021

.....

Podpis

Poděkování

Ráda bych chtěla poděkovat vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Evě Žwakové, za ochotu, trpělivost a cenné rady při psaní této práce. Dále bych chtěla poděkovat vybraným základním školám a koordinátorům EVVO za pomoc při praktické části bakalářské práce. V neposlední řadě velice děkuji přátelům, zejména Tereze Šrámkové za společnou podporu a optimismus, přítelovi, své rodině za podporu a pomoc při celém mém studiu a při psaní této bakalářské práce.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Akademický rok: 2019/2020

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Iva BITALOVÁ**
Osobní číslo: **R18272**
Studijní program: **B1301 Geografie**
Studijní obor: **Environmentální studia a udržitelný rozvoj**
Téma práce: **Environmentální výchova na základních školách, její vliv na vzdělávání a výchovu dětí**
Zadávající katedra: **Katedra rozvojových a environmentálních studií**

Zásady pro vypracování

Bakalářská práce se bude skládat z teoretické a praktické části. Teoretická část bude zpracována pomocí rešerše zaměřené na historii environmentální výchovy v České republice, směry v environmentální výchově v České republice, začlenění do Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání, problematiku environmentální výchovy a na environmentální výchovu ve vybraných základních školách. V praktické části se analyzuje environmentální výchova ve vybraných základních školách, vybavenost školy na environmentální výchovu, předměty či kroužky, které jsou nabízeny školou a zapojení škol do projektů. Praktická část využije kvalitativní dotazníkový výzkum, ke zjištění environmentální výchovy v jednotlivých předmětech, k postoji na environmentální výchovu a na realizaci environmentální výchovy na škole.

Rozsah pracovní zprávy: **10 – 15 tisíc slov**
Rozsah grafických prací: **dle potřeby**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

1. LESKOVCOVÁ, M., PRYLOVÁ, L., PALACKÁ, A. Environmentální výchova v České republice a v EU, systém environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty. 1. vyd. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2012.
2. PALACKÁ, A. Environmentální výchova v České republice a v EU, systém environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty. 1. vyd. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2012.
3. BEČVÁŘOVÁ, I., SOLOSHYCH, I. A. Metodologie environmentální výchovy, vzdělávání a osvěty. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2012.
4. ČINCERA, J. Environmentální výchova. Ale jaká? Pedagogická orientace 2005.
5. MARTHA C. MONROE AND MARIANNE E. KRASNY, Across the Spectrum RESOURCES FOR ENVIRONMENTAL EDUCATORS
6. RICHARD LOUV, Last Child in the Woods
7. CHARLES SAYLAN AND DANIEL T. BLUMSTEIN, The Failure of Environmental Education (And How We Can Fix It)
8. ROBERT B. STEVENSON, MICHAEL BRODY, JUSTIN DILOLLON, ARJEN E.J. WALSH, International Handbook of Research on Environmental Education

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Eva Žwaková**
Katedra rozvojových a environmentálních studií

Datum zadání bakalářské práce: 7. května 2020
Termín odevzdání bakalářské práce: 25. dubna 2021

L.S.

---

doc. RNDr. Martin Kubala, Ph.D.
děkan

---

doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 7. května 2020

Obsah

Seznam zkratk.....	10
Seznam grafů a tabulek.....	11
Úvod	12
Cíle práce a metodologie.....	14
1 Vymezení pojmů (ekologie, environmentalistika, environmentální gramotnost)	15
2 Environmentální výchova.....	17
2.1 Cíle environmentální výchovy	18
2.2 Historie environmentální výchovy.....	19
2.3 Vliv environmentální výchovy na děti	20
2.4 Legislativní dokumenty upravující environmentální výchovu.....	21
3 Směry environmentální výchovy.....	23
3.1 Ekologická výchova	24
3.2 Globální výchova.....	24
3.3 Výchova o Zemi.....	28
3.4 Hlubinná výchova	28
3.5 Výchova k udržitelnosti.....	29
3.6 Výchova k ekogramotnosti	29
4 Rámcově vzdělávací programy pro základní vzdělávání.....	30
4.1 Průřezová témata v Rámcově vzdělávacím programu pro základní vzdělávání	30
4.2 Školní vzdělávací program	31
5 Implementace EVVO do školního vzdělávacího programu.....	35
6 Environmentální výchova v Rámcově vzdělávacím programu pro základní vzdělání	39
7 Specifika environmentální výchovy	43
8 Praktická část	45
Environmentální výchova na vybraných základních školách	45

Dotazníkové šetření.....	47
8.1 Škola A	53
8.2 Škola B.....	58
8.3 Předmět přírodopis na vybraných základních školách	62
Diskuze a doporučení	64
Závěr	66
Seznam použité literatury	67
Seznam internetových zdrojů.....	69
Seznam příloh.....	72

Seznam zkratk

ČSOP	Český svaz ochránců přírody
DOV	Doporučené očekávané výstupy
DVPP	Další vzdělávání pedagogických pracovníků
EP	Environmentální poradenství
EV	Environmentální výchova
EVVO	Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta
GRV	Globální rozvojové vzdělání
IUCN	Mezinárodní svaz ochrany přírody
MRKEV	Metodika a realizace komplexní ekologické výchovy
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MZV	Ministerstvo zahraničních věcí
MŽP	Ministerstvo životního prostředí
PT	Průřezová témata
RVP	Rámcově vzdělávací program
RVP ZV	Rámcově vzdělávací program pro základní vzdělávání
ŠVP	Školní vzdělávací program
TUR	Trvale udržitelný rozvoj
ZV	Základní vzdělávání
ZŠ	Základní škola

Seznam grafů a tabulek

Tabulka 1: Počet žáků na 2. stupni ve školním roce 2020/2021 na škole A.....	53
Tabulka 2: Pedagogický sbor ve školním roce 2020/2021 na škole A.....	54
Tabulka 3: Začlenění tematických okruhů EV do předmětu na škole A	57
Tabulka 4: Počet žáků na 2. stupni ve školním roce 2020/2021 na škole B	58
Tabulka 5: Pedagogický sbor ve školním roce 2020/2021 na škole B	58
Tabulka 6: Začlenění tematických okruhů EV do předmětu na škole B	61
Tabulka 7: Časové a organizační vymezení předmětu Přírodopis na škole A	62
Tabulka 8: Časové a organizační vymezení předmětu Přírodopis na škole B.....	62

Úvod

„Cílem vzdělání a moudrosti je, aby člověk viděl před sebou jasnou cestu života, po ní opatrně vykročoval, pamatoval na minulost, znal přítomnost a předvídal budoucnost.“

Jan Amos Komenský

Téma bakalářské práce je „Environmentální výchova na základních školách, její vliv na vzdělávání a výchovu dětí“. Téma jsem si zvolila díky absolvovanému předmětu na vysoké škole, kde můj zájem o environmentální výchovu vzrostl. Již v útlém věku ve mně rodiče vyvolali zájem o přírodu díky výchově, která má velký vliv na vztah člověka k přírodě. A nejen rodiče probouzí v dětech větší zájem o přírodu, ale i učitelé, kteří na školách vytváří vztah k přírodě. Vliv virtuálních světů, které mění dětské vnímání a postoje je potřeba zvětšit zájem o přírodu.

Je nezbytné, aby byla environmentální výchova realizována na základních školách, kvůli současnému stavu životního prostředí. Čím dříve začneme u dětí s environmentální výchovou, tím lepší a efektivnější učení bude. Je důležité mít trpělivost a předcházet negativním účinkům našeho působení na děti ohledně zájmu o environmentální výchovu. Žáci na 2. stupni základní školy už mají určitou míru environmentální senzitivity a dokážou porozumět ekologickým zákonitostem, proto je v praktické části bakalářské práce zaměření právě na 2. stupeň základních škol.

Vzhledem k pandemii covid-19 došlo k mimořádným opatřením a tím uzavření škol, což zkomplikovalo i přímý kontakt s koordinátory EVVO a komunikace probíhala online formou.

V první kapitole je vysvětleno několik pojmů, jako je ekologie, environmentalistika a environmentální gramotnost. Ve druhé kapitole je vysvětlen pojem environmentální výchova podle různých autorů, dále cíle, historie, vliv na děti a legislativní dokumenty upravující samotnou environmentální výchovu. Ve třetí kapitole je přiblíženo šest směrů environmentální výchovy, které jsou charakterizovány. Ve čtvrté kapitole je definován Rámcově vzdělávací program ZV, kde jsou i charakterizována průřezová témata a školní vzdělávací program. Implementace EVVO do ŠVP, kde jsou charakterizovány tři druhy prostředků, jimiž jsou programy, informační služby a podpůrné materiály, jsou krátce vypsány v páté kapitole. V šesté kapitole je environmentální výchova přiblížena jako jedno

z průřezových témat v Rámcově vzdělávacím programu základních škol, kde je charakteristika tématu, vzdělávací oblasti a tematické okruhy environmentální výchovy. V sedmé kapitole je krátce popsána specifika environmentální výchovy, která zahrnuje komplexní klasifikaci základních skupin metod výuky.

Od osmé kapitoly je bakalářská práce zaměřena na praktickou část. Na začátku jsou stanovena kritéria, podle kterých byly školy vybrány a podle kterých se hodnotily. Komparativní obsahová analýza zpracovává Školní vzdělávací program vybraných základních škol se zaměřením na environmentální výchovu. Dále proběhlo dotazníkové šetření s koordinátory EVVO na vybraných základních školách, kdy každá škola se nachází v jiném kraji, jedná se o Moravskoslezský a Zlínský kraj. Jednu z vybraných škol jsem navštěvovala jako žákyně devět let.

Závěr práce shrnuje výsledky výzkumu a zahrnuje doporučení nejen pro vybrané základní školy ve výzkumu.

Cíle práce a metodologie

Cíle práce

Hlavním cílem bakalářské práce je představení environmentální výchovy (jako průřezového tématu) a komparativní obsahová analýza environmentální výchovy na 2. stupni vybraných základních škol. Škola A se nachází v Moravskoslezském kraji a byla vybrána na základě doporučení známé osoby od autorky. Škola B se nachází ve Zlínském kraji, kde autorka docházela během povinné školní docházky. Autorka porovnává cíle environmentální výchovy (jako průřezového tématu), které jsou zakotveny v Rámcově vzdělávacím programu se skutečným stavem zjištěným na vybraných základních školách a na realizaci environmentální výchovy na 2. stupni základní školy.

Metody

Teoretická část bakalářské práce je zpracována pomocí rešeršně-kompilační metody odborné literatury. V praktické části je využita komparativní obsahová analýza školních vzdělávacích programů na vybraných základních školách s analýzou environmentální výchovy, jakožto průřezového tématu ve školním vzdělávacím programu. Další metodou vzhledem k situaci covid-19, autorka zvolila dotazník místo rozhovoru. Dotazníkové šetření, které proběhlo online formou, bylo vyplněné koordinátory EVVO a poté proběhla analýza získaných informací.

1 Vymezení pojmů (ekologie, environmentalistika, environmentální gramotnost)

Pro začátek je dobré si vymežit pár pojmů jako je ekologie, environmentalistika a environmentální gramotnost.

EKOLOGIE

Termín ekologie poprvé použil Haeckel (1866): „*Věda o vztazích organismů k prostředí a vztazích mezi organismy navzájem*“. Krebs (1972) definuje ekologii s větší pojmovou přesností a to tak, že ekologie „*je vědecké studium interakcí, které ovlivňují výskyt a hojnost organismů*“. Definice pojmu ekologie je samozřejmě více, podle různých autorů, různé doby a v závislosti na vývoji ekologie. Všeobecně platí, že ekologie je věda o vztazích organismů a prostředí, ve kterém žijí, a organismů k sobě navzájem. Ekologie byla zprvu přehlížený biologický vědní obor, to se ale v druhé polovině 20. století změnilo a stávala se významným i populárním vědním oborem, který klade důraz na poznání přírody, řešení vztahů člověka a životního prostředí.

ENVIRONMENTALISTIKA

Environmentalistika (z anglického slova environment – životní prostředí) je disciplína zabývající se vztahem člověka k životnímu prostředí, zahrnující složky ekologie, biologie, ekonomie atd. Je potřeba si uvědomit problematický vztah člověka a životního prostředí. (Bittner, 2010). Environmentalistika není obor novověkého typu, jedná se o interpretační disciplínu, která dává známé, již dříve popsané jevy, do nových souvislostí. Mezi významné osobnosti environmentalistiky stojí za zmínku Hana Librová, zakladatelka humanitní environmentalistiky.

ENVIRONMENTÁLNÍ GRAMOTNOST

„*Pojem environmentální gramotnost má tolik významů, kolik je lidí, kteří jej používají.*“ (Roth, 1992). Do značné míry se prolíná s přírodovědnou či geografickou gramotností, tedy s cíli, které jsou v přírodovědném či geografickém vzdělávání. (srov. Řezníčková, 2003 a Reinfried, Schleicher, Rempfler, 2007 in Matějček, Bartoš, 2012).

Environmentální gramotnost lze chápat jako základní vzdělanost v otázkách životního prostředí. Environmentální gramotnost je tvořena znalostmi, dovednostmi a postoji, respektive uznávanými hodnotami. Lze jí chápat jako reakci jedince, která je podmíněna schopnostmi, dovednostmi, postoji a hodnotami na každodenní situace týkající se životního prostředí (Máchal, 2000).

Environmentální gramotnost je podle Dlouhé (2012 in Matějček, Bartoš, 2012): *„proces poznávání a osvojování si takových způsobů myšlení, které vedou k porozumění souvislostem a vztahům uvnitř i vně lidských společností a přírodních systémů.“* Osobní vztah člověka k přírodě hraje důležitou roli. Krajhanzl (2010 in Činčera, 2013) vymezuje základní možné roviny tohoto vztahu, které se projevují chováním jedince ke svému okolí. Těmito rovinami jsou: potřeba kontaktu s přírodou, schopnosti (výbava) pro kontakt s přírodním prostředím, environmentální senzitivita, postoj k přírodě a ekologické vědomí.

Podle Nečase se vymezují tři pilíře ekogramotnosti:

- Poznání
- Kritické myšlení
- Vytváření vztahů a osobní integrace do systému

2 Environmentální výchova

V druhé kapitole bakalářské práce se zaměříme na pojem „environmentální výchova“, kde si přiblížíme její historii, cíle, vliv na děti a legislativní dokumenty upravující environmentální výchovu.

V roce 1947 na konferenci Mezinárodní unie ochránců přírody (IUCN) zazněl pojem „environmentální výchova“, uvádí Palmer (in Činčera, 2007, str. 12). Celkově se tento pojem dlouho vyvíjel.

Environmentální výchova je vnímána jako výchova k udržitelnému rozvoji, hlavním cílem je chování lidí, které má za důsledek takové prostředí, které je vhodné pro kvalitní život. V pedagogické oblasti se jedná o soulad ekologických poznatků s citovými a smyslovými prožitky, které pomáhají nalézt lásku k přírodě, úctu ke všemu živému (Máchal, 2008, str. 17).

Hungerford a Peyton, podle Marcinkowski 2005 (in Činčera, 2013) definovali pět základních oblastí odpovědného environmentálního chování:

- ekomanagement (chování, ve kterém jsou lidé v přímém kontaktu s přírodou či přírodními zdroji)
- spotřebitelství (chování, ve kterém lidé ovlivňují trh využitím své kupní síly, např. nákup výrobků s ekoznačkou),
- přesvědčování (chování, kdy lidé ovlivňují jiné lidi k odpovědnému environmentálnímu chování)
- politické akce (chování, ve kterém lidé využívají svá politická práva ve prospěch životního prostředí, tj. např. komunikují se zastupiteli, volí)
- akce (chování, kdy lidé využívají existující právní nástroje, např. píšou petice, dávají podněty k trestnímu stíhání, účastní se různých rozhodovacích procesů).

Environmentální výchova je *„...veškeré výchovné a vzdělávací úsilí, jehož cílem je především: zvyšovat spoluzodpovědnost lidí za současný i příští stav přírody a životního prostředí, rozvíjet tvořivost, citlivost a vstřícnost lidí k řešení problémů péče o přírodu, utvářet ekologicky příznivé hodnotové orientace, které kladou důraz na dobrovolnou střídmost, na*

nekonzumní, duchovní kvality lidského života, hledat příčiny ekologické krize a cesty k jejímu řešení.“ (Jančaříková, 2010)

Podle Leblové (2012) environmentální výchova *„...odhaluje důsledky lidské činnosti, která působí devastaci a ohrožuje život na Zemi. Ukazuje možné způsoby potřebné k dosažení pozitivních změn v životním prostředí. Vychovává k odpovědnému vztahu k přírodě a pochopení její nenahraditelné ceny pro život všech. Má za úkol budovat v lidech pozitivní vztah k přírodě, schopnost estetických prožitků v souvislosti s přírodou, zabývá se poznáváním vztahů v přírodě a vlivem člověka na ni.“*

2.1 Cíle environmentální výchovy

Cílem environmentální výchovy je podle Williama Stappa (2005) *„vychovávat občana, který se vědomě zajímá o biofyzikální životní prostředí a jeho problémy, ví, jak tyto problémy řešit a je motivován k tomu se do jejich řešení zapojit.“ (in Činčera, 2013).*

Další definicí je cílem environmentální výchovy *„1. posílit naše vědomí a porozumění ekonomické, sociální a ekologické provázanosti v městských i venkovských oblastech; 2. poskytnout každému příležitost dosáhnout znalostí, hodnot, názorů, odpovědnosti a dovedností k ochraně a zlepšování životního prostředí; 3. tvořit nové vzorce chování jednotlivců, skupin i společnosti jako celku vstřícné k životnímu prostředí.“ (Tbilisi Declaration 1997 in Činčera, 2007, s. 12).*

Podle Rickinsona (2001) lze v mezinárodním měřítku předpokládat, že již žáci na základní škole vykazují vysokou míru environmentálního vědomí. Mají informace o problémech životního prostředí, uvědomují si závažnost a pociťují obavy z budoucnosti.

Environmentální výchova se nevyvíjela všude stejně, různé země měly různé pojetí a názvy. Smyslem environmentální výchovy je pozitivní ovlivňování stavu životního prostředí, které lidé ovlivňují svojí činností (Činčera, 2013). Cíle environmentální výchovy jsou vymezeny, ale k jejich dosažení je potřeba velké úsilí, trpělivost, protože se jedná o dlouhou a nekončící cestu.

2.2 Historie environmentální výchovy

Historii environmentální výchovy na území České republiky můžeme rozdělit na dobu před rokem 1989 a po roce 1989.

V šedesátých letech se začal používat pojem výchova k ochraně přírody, který do českého prostředí vnesl Jan Čeřovský a Eva Olšanská. V Československu přispěl ke kořenům ekologické výchovy časopis „ABC mladých techniků a přírodovědců“ (Máchal, 2000).

Hlavními iniciátory environmentální výchovy do roku 1989, byli především biologové, pedagogové, a dále iniciativy jako byl Český svaz ochránců přírody (ČSOP) či Hnutí Brontosaurus (Kulich, 2006).

Environmentální výchova v České republice po roce 1989 měla první vládní dokument věnovaný výhradně ekologické výchově, jednalo se o *usnesení vlády ČR č. 232/92 ke strategii státní podpory ekologické výchovy v ČR na 90. léta*, které uložilo „*vytvářet podmínky pro zařazení ekologické výchovy do přípravy posluchačů všech pedagogických oborů jednotlivých středních škol, vysokých škol a fakult; začlenit ekologickou výchovu do dalšího vzdělávání učitelů a výchovných pracovníků všech typů a stupňů škol a středisek mimoškolní výchovy*“. Díky přijetí tohoto vládního usnesení se začalo mluvit vážně o ekologické výchově a vybudovala se síť středisek ekologické výchovy v České republice (Máchal A. et al, 2012).

2.3 Vliv environmentální výchovy na děti

Krajhanzl (2012) se zabývá pěti vývojovými obdobími dítěte, spojené s jednotlivými stupni vzdělávacího systému- rané dětství s obdobím před nástupem do mateřské školy, předškolní věk s obdobím mateřské školy, mladší školní věk s 1. stupněm základní školy, pubescenti s 2. stupněm základní školy a adolescenti s obdobím středoškolských studií. Kontakt s přírodou je nesmírně důležitý, podle některých autorů je mladší školní věk nejvýznamnějším obdobím v životě člověka pro vytvoření vazby k přírodě, děti jsou totiž dost samostatné a dost chytré na to, aby samy objevovaly přírodní svět a učily se mu porozumět.

Příroda přirozeně přispívá organismu, ať už k posílení zdraví, vitalitou, radostnými pocity a energií. Ekopsychologové dnes upozorňují na skutečnost, že za mnohými psychosociálními problémy stojí nedostatek drobných kontaktů s přírodou (Jančaříková, 2010).

Globální environmentální problémy jsou pro školáky na prvním stupni nejen obtížně pochopitelné, ale také citově ohrožující. Odborníci varují před prezentováním environmentálních katastrof v příliš mladém věku, jelikož mohou v dítěti vyvolat úzkost a pocity bezmoci. V zahraničí se v této souvislosti propaguje didaktické heslo: „Žádné tragédie před čtvrtou třídou“ (Clayton, Myers, 2009 in Krajhanzl, 2012).

Žáci 2. stupně základní školy prochází tělesným a duševním vývojem, začínají více uvažovat, jak by věci měly být, zvyšuje se u nich kritičnost a velký význam u nich mají hodnoty jako je spravedlnost, pravda a právo (Langmeier, Krejčířová, 1998). Žáci v pubertě si osvojují nové oblasti chování šetrného k životnímu prostředí, správným přístupem je potřeba je vést k aktivnímu přístupu, který bude předcházet a řešit environmentální problémy (Krajhanzl, 2012).

2.4 Legislativní dokumenty upravující environmentální výchovu

Zákony

- **zákon č. 17/1992 Sb.**, o životním prostředí, výchova, osvěta a vzdělávání provádějí tak, aby vedly k myšlení a jednání, které je v souladu s principem trvale udržitelného rozvoje, k vědomí odpovědnosti za udržení kvality životního prostředí a jeho jednotlivých složek a k úctě k životu ve všech jeho formách.
- **zákon č. 114/1992 Sb.**, o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů, ukládá povinnost MŽP a MŠMT spolupracovat na zajišťování ekologické výchovy a vzdělávání.
- **zákon č. 123/1998 Sb.**, o právu na informace o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů, definuje v § 13 práva a povinnosti ústředních správních orgánů a krajů ve vztahu k zajišťování EVVO.
- **zákon č. 561/2004 Sb.**, o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů (školský zákon), za obecné cíle vzdělávání považuje mj. získání a uplatňování znalostí o životním prostředí a jeho ochraně vycházející ze zásad trvale udržitelného rozvoje.

Bílá kniha – národní program rozvoje vzdělávání v ČR

Dokument formuje vládní strategii v oblasti vzdělávání v podobě myšlenkových východisek, obecných záměrů a rozvojových programů směřovaných pro vývoj vzdělávací soustavy. Strategie odráží celospolečenské zájmy a dává konkrétní podněty k práci škol. Zároveň je otevřeným materiálem, který by měl být v pravidelných intervalech kriticky zkoumán a v souladu se změnami společenské situace revidován a obnovován. Schválením Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020 vládou Bílá kniha definitivně pozbývá platnost (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2008).

Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+ byla schválena Vládou České republiky dne 19. 10. 2020, jejím úkolem je stanovit směr rozvoje školství a priority investic na dalších deset let (2020-2030+). Jedná se o klíčový dokument pro rozvoj vzdělávací soustavy České republiky v dekádě 2020-2030+. Cílem je modernizovat vzdělávací systém Česka v oblasti regionálního školství, zájmového a neformálního vzdělávání a celoživotního učení, připravit

ho na nové výzvy a řešit problémy, které v českém školství přetrvávají (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2008).

Dalšími významnými legislativními nástroji v oblasti EVVO jsou:

- zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o posuzování vlivů na životní prostředí),
- zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství,
- zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon),
- zákon č. 562/2004 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím školského zákona

(Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2008)

3 Směry environmentální výchovy

V této kapitole bude následně shrnuto pár pojetí a směrů v environmentální výchově pro představu, co všechno pod pojem environmentální výchova spadá.

Čtyři hlavní směry environmentální výchovy (Simmons a kol., 1999):

- dovednosti pro dotazování, analýzu a interpretaci environmentálních témat,
- znalosti environmentálních procesů a systémů,
- dovednosti pro porozumění a řešení environmentálních konfliktů,
- osobní a občanská odpovědnost.

Robottom a Hart 1993 (in Palmer, 2003) rozlišují tři základní pojetí environmentální výchovy:

- Pozitivistické pojetí a znalosti o životní prostředí
- Interpretivistické pojetí a aktivity v životním prostředí
- Kritické pojetí a akce pro životní prostředí

Směry environmentální výchovy se dělí dle Činčery (2007):

- ekologická výchova, pozitivistický proud
- globální výchova
- výchova o Zemi
- hlubinně ekologická výchova a cesta zpět ke kořenům
- výchova k udržitelnosti a kritický přístup
- výchova k ekogramotnosti

3.1 Ekologická výchova

Pojem ekologická výchova se používá jako synonymum pro environmentální výchovu a „představuje tradiční směr environmentální výchovy, kladoucí důraz na poznání přírody a jejich základních procesů“ (Činčera, 2007, s. 17).

Ekologická výchova má kořeny v devatenáctém století, kdy spolky vytvářely návyky k ochraně přírody. Ekologická výchova se zabývá ekosystémem, biodiverzitou, potravní pyramidou a je kladen důraz na poznávání přírody a přímý kontakt s přírodou. V tomto směru se řídí, že pokud lidé budou přírodu lépe znát, budou se k ní chovat lépe. Cíle ekologické výchovy se vyvíjejí s proměnou v čase. Pedagog se snaží předat studentům předem určené výstupy a studenti jsou jako pasivní příjemci informací. Usiluje především o výchovu člověka moudrého, laskavého, starostlivého, citlivého, tolerantního a odpovědného, který pochopil a respektuje zákonitosti přírody a má úctu k životu současnému i budoucímu (Kučerová 1992 in Horká, 1998).

3.2 Globální výchova

Globální výchova byla rozpracována v osmdesátých letech 20. století při univerzitě v Yorku (Anglie) a začala se více rozšiřovat do světa. Globální výchova se dostala do českého prostředí, díky překladu knihy Grahama Pika a Davida Selbyho (Činčera, 2007). Globální výchova směřuje k rozvoji osobnosti, společnosti a životního prostředí. Jejím cílem je vychovávat vyspělé osobnosti, které si uvědomují svůj díl odpovědnosti za situaci ve světě, a hledat příčiny problémů. Dále naučit žáky hledat pomocí tvořivého myšlení různé pohledy a alternativní řešení. Žáci by měli pochopit a respektovat odlišné názory a pohledy na svět, jelikož každý má vnímání v rámci svých myšlenek a předpokladů například podle věku, pohlaví a kultury.

Dále lze formulovat výchozí základní principy globální výchovy (Horká, Hrdličková, 1998):

1. Vzdělávání pro rozvoj člověka s důrazem na všelidské hodnoty demokracie a humanity
2. Respektování žáka, studenta jako člověka a jeho individuality, úcta k němu, princip vzájemného učení a ovlivňování
3. Centrální úloha zkušenosti

4. Systémové pojetí výchovy a vzdělávání
5. Nová role učitele a vzdělávacích institucí
6. Svoboda výběru
7. Vzdělávání jako participace na demokracii
8. Vzdělávání po globální občanství (světoobčanství)
9. Vzdělávání pro uvědomělou péči o Zemi
10. Duchovní rozměr ve výchově a vzdělávání

V Pedagogickém slovníku je globální výchova „*přístup ve vzdělávání, podporující porozumění a spolupráci mezi lidmi. Zahrnuje učení o problémech a jevech, které přesahují hranice států, které jsou celosvětové, globální povahy, zvl. ekologické, kulturní, ekonomické, politické a technické problémy. Zdůrazňuje společné perspektivy, potřeby a vize, vnímání a chápání problémů z různých pohledů, kooperativní učení, kritické myšlení a zodpovědné jednání, respektující rozdíly interkulturní, etnické, národní, regionální, lokální, skupinové i individuální.*“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s. 69)

„Globální rozvojové vzdělávání (dále GRV) je celoživotní vzdělávací proces, který přispívá k pochopení rozdílů a podobností mezi životy lidí v rozvojových a rozvinutých zemích a usnadňuje porozumění ekonomickým, sociálním, politickým, environmentálním a kulturním procesům, které je ovlivňují...“

Definice z Národní strategie globálního rozvojového vzdělávání

Dnes už se více setkáváme právě s pojmem globální rozvojové vzdělávání. S proměnami současného světa, musí docházet ke změnám ve vzdělávání a výchově dětí. Mění se svět, klade čím dál víc nároky na lidi, kteří se v měnícím světě musí zorientovat, utvářet si vlastní postoj ke globálním otázkám a zvážit svůj díl odpovědnosti.

Globální rozvojové vzdělávání bylo v České republice zakotveno před více než 15 lety a systematicky se rozvíjí. Jednotný rámec umožnila nastavit Národní strategie globálního rozvojového vzdělávání pro období 2011–2015 (později aktualizovaná i na období 2016–2017), která zároveň odstartovala i užší spolupráci organizací, institucí a škol. Navazující Strategie globálního rozvojového vzdělávání a osvěty o globálních souvislostech je zpracovaná pro období 2018–2030. Strategie GRV se opírá o existující národní strategické

dokumenty a souzní s jejich cíli. Klíčovou roli v realizaci globálního rozvojového vzdělávání hrají od samého počátku MZV a MŠMT (FoRS, 2019).

Strategie globálního rozvojového vzdělávání a osvěty o globálních souvislostech uvádí jako hlavní cíl „zajistit všem občanům ČR přístup k informacím o globálním rozvoji, motivovat je k aktivnímu přístupu při řešení globálních výzev a vybavit je potřebnými kompetencemi, které jim pomohou podílet se na udržitelném rozvoji světa.“ (Ministerstvo zahraničních věcí, 2018, s. 2).

Mezi základní principy globálního rozvojového vzdělávání patří:

- holistický pohled na svět
- globální odpovědnost
- solidarita a sociální spravedlnost
- otevřenost a kritické myšlení
- participace a partnerství

Hlavními tématy globálního rozvojového vzdělávání jsou:

- Globalizace a vzájemná závislost jednotlivých částí světa
- Lidská práva
- Globální problémy
- Humanitární pomoc a rozvojová spolupráce

Postoje a hodnoty

- Přijmout zodpovědnost za sebe a svět, ve kterém žijí,
- být motivován/a k aktivní účasti na řešení místních problémů a přispívat k řešení problémů na regionální, národní i mezinárodní úrovni, a to i v situacích, ze kterých neplynou přímé výhody,
- být si vědom/a výhod spolupráce s ostatními pro řešení uvedených problémů,
- respektovat odlišné názory a pohledy na svět,
- být solidární s lidmi v tíživé situaci.

Dovednosti

- Využívat nástrojů demokracie při podílení se na veřejném životě,
- vymezit problém, analyzovat ho, hledat různá řešení, vybrat nejvhodnější řešení a využívat při něm vlastních zkušeností i zkušeností ostatních,
- odhadnout své schopnosti a hledat možnosti, jak je využít při řešení problémů,
- efektivně spolupracovat s ostatními,
- na základě informací si vytvořit vlastní názor a uvést pro něj argumenty,
- přijmout názor ostatních a korigovat svůj původní názor,
- využívat empatie při poznávání situace ostatních,
- myslet systémově a hledat souvislosti.

Znalosti

- Znat příčiny a důsledky nejdůležitějších globálních problémů,
- vědět, co podporuje udržitelný lidský rozvoj a co mu brání,
- srovnávat různá chápání konceptů – rozvoj, lidská práva, globalizace,
- porozumět situacím lidí žijících v těžkých životních podmínkách a znát různé příčiny a důsledky těchto situací,
- být si vědom/a rozdílů v ekonomické a sociální situaci lidí na světě, znát různé pohledy na příčiny a důsledky tohoto stavu,
- chápat vzájemnou propojenost různých oblastí světa a různých dimenzí rozvoje,
- znát hlavní důvody a způsoby realizace rozvojové spolupráce a vědět o svých možnostech podílet se aktivně na rozvoji na lokální i globální úrovni.

(Globální rozvojové vzdělávání, © 2012-2014)

3.3 Výchova o Zemi

V šedesátých letech dvacátého století ve Spojených státech vznikl environmentální směr výchova o Zemi, jeho původcem je Steve van Matre. Výchova o Zemi se spíše stala doplňkovou formou kvůli své náročnosti a je považována za interpretivistický proud, i když se v některých věcech může shodovat s pozitivistickými proudy (Činčera, 2007).

Základní principy jsou tři W, Proč (The Whys), Co (The Whats) a Cesta (The Ways). Obsah výchovy je opět shrnut do tří bodů: porozumění, cítění a zavádění (van Matre, 1999, Činčera, 2007, str. 32).

3.4 Hlubinná výchova

Pojem hlubinná ekologie poprvé definoval v roce 1973 norský myslitel Arne Næss. *„Hlubinná ekologie je myšlenkový proud, který spojuje dohromady filosofii, náboženství a hlubinnou psychologii a pro který je výchova spíše cestou k určitému duchovnímu osvícení.“* (Činčera, 2007). Pro hlubinnou ekologii jsou podstatou hlubší otázky, řešení příčin environmentální krize a emociální porozumění potřeb jiných živých tvorů. Ve školách zatím nemá zastoupení, ale některé z jejich aktivit se dostaly do programů středisek ekologické výchovy, také se stala inspirací pro výchovu o Zemi a pro globální výchovu (Činčera, 2005).

3.5 Výchova k udržitelnosti

„Mysli globálně, jednej lokálně“

Jacques Ellul

Zhoršující se životní prostředí bylo impulsem pro vytvoření plánu trvale udržitelného rozvoje (TUR). Udržitelný rozvoj definoval Vavroušek (1993 in Nováček, 2010, s. 217) jako: *„Udržitelný rozvoj, resp. udržitelný způsob života, usiluje o ideály humanismu a harmonie vztahů mezi člověkem a přírodou. Je to způsob života, který hledá rovnováhu mezi svobodami a právy každého jedince a jeho odpovědností vůči jiným lidem a přírodě jako celku, a to včetně odpovědnosti vůči budoucím generacím.“* Pojem udržitelného rozvoje je zakotven i v zákonu o životním prostředí (zákon č. 17/1992 Sb.).

Nováček shrnuje hlavní myšlenky obsažené v definicích a principech udržitelného rozvoje do čtyř zobecňujících základních požadavků:

1. Požadavek, aby všichni lidé na Zemi mohli uspokojovat své alespoň základní potřeby
2. Požadavek práv budoucích generací uspokojovat svoje potřeby
3. Požadavek respektování práv ostatních živých bytostí
4. Požadavek učení se z budoucnosti

3.6 Výchova k ekogramotnosti

Podle Fritjifa Capry je cílem výchovy k ekogramotnosti *„posílit zkušenost a porozumění přírodnímu světu“* (Činčera 2007, s. 50), aby děti porozuměly podstatě života a společností, základním principům ekologie, což by se mělo odrazit v jejich každodenním životě. V rámci výchovy k ekogramotnosti by žáci měli pochopit, že vše je provázáno se vším, v přírodě se vše točí a vyvíjí v cyklech. Důraz by měl být kladen k formování vztahu k místu (Činčera 2007, s. 51), pomocí školních projektů. V tomto environmentálním směru můžeme najít prvky hlubinně ekologické výchovy, kritického přístupu i výchovy o Zemi.

4 Rámcově vzdělávací programy pro základní vzdělávání

Rámcově vzdělávací programy (RVP) tvoří obecně závazný rámec pro tvorbu školních vzdělávacích programů škol všech oborů vzdělání v předškolním, základním, základním uměleckém, jazykovém a středním vzdělávání. Do vzdělávání v České republice byly zavedeny zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) (Národní ústav pro vzdělávání, © 2011-2021).

Rámcově vzdělávací programy základních škol jsou kurikulární dokumenty, které schvaluje a vydává Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, kde pro každý obor vzdělání je vydán samostatný RVP.

Rámcově vzdělávací programy stanovují obecně závazné požadavky na vzdělávání pro jednotlivé stupně a obory vzdělání a jsou platné pro všechny školy. Určují, čemu se mají žáci v konkrétním oboru učit a jakých výsledků, vědomostí, dovedností, pracovních a jiných návyků dosáhnout. RVP ZV je inovováno tak, aby odpovídalo dynamice a potřebám v určité časové etapě (Národní ústav pro vzdělávání, © 2011-2021).

4.1 Průřezová témata v Rámcově vzdělávacím programu pro základní vzdělávání

Průřezová témata (PT) vstupují do vzdělávání jako aktuální témata v současnosti a stávají se významnou a nedílnou součástí základního vzdělávání. Průřezová témata procházejí jako důležitý formativní prvek celým vzděláváním. Vytvářejí příležitosti pro individuální uplatnění žáků i pro jejich vzájemnou spolupráci a pomáhají rozvíjet osobnost žáka především v oblasti postojů a hodnot.

Průřezová témata tvoří povinnou součást vzdělávání a napomáhají osobnostnímu a charakterovému rozvoji žáků, vytvářejí prostor pro utváření jejich postojů a hodnotového systému.

Všechna průřezová témata obsahují charakteristiku tématu, v níž je zdůrazněn význam a postavení průřezového tématu ve vzdělávání. Dále je vyjádřen vztah ke vzdělávacím oblastem a přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka jak v oblasti postojů a hodnot, tak v oblasti vědomostí, dovedností a schopností.

Na základní škole se musí každý žák seznámit se všemi průřezovými tématy na 1. i na 2. stupni, během devítileté docházky. Účinnost průřezových témat je podporována činností žáků realizovaných ve škole i mimo školu a propojením vzdělávacím obsahem konkrétních vyučovacích předmětů (RVP ZV, 2021).

Průřezová témata (Tuhý, 2005):

- Osobnostní a sociální výchova
- Výchova demokratického občana
- Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
- Multikulturní výchova
- Environmentální výchova
- Mediální výchova

Rámcový vzdělávací program stanovuje i klíčové kompetence pro předškolní, základní i gymnaziální vzdělávání. V každém z rámcových vzdělávacích programů je popsána kompetence a jejich úroveň se stupňuje podle vyspělosti žáků. V Rámcově vzdělávacím programu ZV se jako klíčové kompetence uvádějí, kompetence k učení, kompetence komunikativní, kompetence k řešení problémů, kompetence sociální a personální, kompetence občanské a kompetence pracovní (Hučínová, 2005).

4.2 Školní vzdělávací program

Školní vzdělávací programy (ŠVP) jsou pedagogickými dokumenty, které si zpracovává každá škola na základě povinného RVP, výuka se uskutečňuje pro každý obor vzdělání podle ŠVP. Každý ŠVP zohledňuje vzdělávací podmínky dané školy. Školní vzdělávací program vydává ředitel školy, který je zveřejněn na přístupném místě ve škole nebo školském zařízení. Škola má povinnost umožnit každému zájemci nahlížet do školního vzdělávacího programu, pořizovat si z něj opisy a výpisy, anebo obdržet jeho kopii. Kontrolu programu provádí Česká školní inspekce (Národní ústav pro vzdělávání, © 2011-2021).

Kromě povinnosti realizovat EVVO je školám Metodickým pokynem MŠMT k zajištění environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty (EVVO) z roku 2008 doporučeno, aby zavedly funkci tzv. koordinátora EVVO, který má zpracovávat školní plán EVVO, zpravidla roční koncepci realizace EVVO na škole. Tento metodický pokyn poskytuje návod, jakým

způsobem realizovat environmentální výchovu ve škole a jak realizaci zakotvit v dokumentaci škol. Metodický pokyn MŠMT je aktualizován podle potřeby a vývoji v oblasti EVVO. (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2008)

Výzkumný ústav pedagogický vydal v roce 2011 doporučené očekávané výstupy průřezovému tématu Environmentální výchova. DOV definují pět klíčových a pět propojujících témat.

Klíčovými tématy jsou:

- senzitivita, tj. citlivost, vztah a empatie vůči přírodě a životnímu prostředí,
- zákonitosti, tj. znalost základních principů fungování životního prostředí,
- problémy a konflikty, tj. porozumění problémům životního prostředí a konfliktům, které vznikají z diskuse o jejich řešení,
- výzkumné dovednosti a znalosti, tj. kompetence k výzkumu environmentálních problémů a konfliktů,
- akční strategie, tj. znalosti a dovednosti potřebné k odpovědnému environmentálnímu jednání.

Klíčová témata jsou zásadní pro rozvíjení odpovědného environmentálního chování. Všechna by se měla realizovat v doporučené návaznosti. K pěti klíčovým tématům připojuje DOV pět propojujících témat, která představují určité akcenty, tj. doporučení, na která by si učitelé měli dávat pozor. Jsou jimi:

- environmentální postoje a hodnoty,
- kooperativní dovednosti,
- vztah k místu,
- osobní odpovědnost,
- přesvědčení o vlastním vlivu (Výzkumný ústav pedagogický, 2011).

EVVO měla rozvíjet kompetence cílových skupin v pěti základních oblastech cílů:

- vztah k přírodě,
- vztah k místu,
- ekologické děje a zákonitosti,
- environmentální problémy a konflikty,
- připravenost jednat ve prospěch ŽP.

Vztah k přírodě

- Potřeba kontaktu s přírodou
- Schopnost přímého kontaktu s přírodním prostředím
- Citlivost k přírodě
- Reflexe různých pohledů na přírodu, postojů k ní a ujasňování si vlastních hodnot a postojů

Vztah k místu

- Znalost místní krajiny, jejich jedinečností a schopnost interpretovat je v souvislostech
- Vědomí sounáležitosti s místem a regionem a pocit zodpovědnosti za něj

Ekologické děje a zákonitosti

- Zájem o pochopení ekologických dějů a jejich zkoumání
- Schopnosti a dovednosti pro zkoumání přírody a životního prostředí
- Porozumění základním ekologickým dějům a zákonitostem
- Porozumění významu ekologických dějů a zákonitostí pro život člověka
- Propojování znalostí ekologických dějů a zákonitostí s každodenním životem

Environmentální problémy a konflikty

- Schopnost analýzy environmentálních problémů a konfliktů
- Schopnost formulovat vlastní názor na problém
- Posuzovat variantní řešení a navrhnout řešení vlastní
- Schopnost spolupráce a komunikace při řešení environmentálních konfliktů

Připravenost jednat ve prospěch životního prostředí

- Znalost základních principů ochrany životního prostředí
- Znalosti a dovednosti potřebné pro šetrné zacházení s přírodou a přírodními zdroji
- Znalosti a dovednosti pro spotřebitelské chování
- Znalosti a dovednosti pro aktivní ovlivňování svého okolí
- Přesvědčení o vlastním vlivu na předcházení a řešení problémů životního prostředí

(Ministerstvo životního prostředí, Cíle a indikátory pro environmentální vzdělání, výchovu a osvětu v České republice 2011, s.6)

Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta (EVVO) a environmentální poradenství (EP) jsou významnými preventivními nástroji politiky životního prostředí. Jejich cílem je rozvoj kompetencí (znalostí, dovedností a postojů) potřebných pro environmentálně odpovědné jednání lidí, tedy takové jednání, které je v dané situaci a možnostech co nejpríznivější pro současný i budoucí stav životního prostředí. Environmentálně odpovědné jednání je chápáno v osobní, občanské i profesní rovině, dotýká se zacházení s přírodou a přírodními zdroji, spotřebitelského chování a aktivního ovlivňování svého okolí s využitím demokratických procesů a právních prostředků.

EVVO a EP jsou celosvětově uznávané obory, které jsou po desítky let rozvíjeny i v České republice, kde se pro tuto oblast postupně vyvinul systém, zakotvený v politikách a strategických dokumentech, financovaný na různých úrovních, založený na spolupráci řady aktérů od veřejné správy, přes školy, výzkumné instituce, ekocentra a další poskytovatele EVVO (Ministerstvo životního prostředí)

Jediným zákonem, který stanovuje všeobecné podmínky pro EVVO je zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí: § 16: *Výchova, osvěta a vzdělávání se provádějí tak, aby vedly k myšlení a jednání, které je v souladu s principem trvale udržitelného rozvoje, k vědomí odpovědnosti za udržení kvality životního prostředí a jeho jednotlivých složek a k úctě k životu ve všech jeho formách.*

(Ministerstvo životního prostředí, 2016)

5 Implementace EVVO do školního vzdělávacího programu

Podle Činčery (2013) můžeme vymežit tři základní druhy prostředků: programy, informační služby a podpůrné materiály. Mezi nejdůležitější prostředek EVVO řadí programy. Stručně tedy charakterizují tyto tři prostředky.

Programy environmentální výchovy

Průcha, Walterová a Mareš (2009, s. 224) v Pedagogickém slovníku definují program výchovy jako „*postup a plán výchovné činnosti v uceleném systému*“.

Hlavní cíl

- Změna kompetencí, chování, cílových skupin či stavu určité komunity, životního prostředí

Vyhodnocování úspěšnosti

- Vyhodnocení míry předpokládané změny či nepředpokládaných efektů programu
- Kritéria kvality programu a jeho implementace

Hlavní realizátoři

- Školy, střediska, ekologické výchovy, orgány veřejné správy, volnočasové organizace, komunitní občanská sdružení

Příklad: Program Ekoškola, která se například nachází v Olomouci.

Program Ekoškola (Eco-School) je mezinárodní vzdělávací program, který je určen pro mateřské, základní a střední školy, jehož hlavním cílem je, aby žáci, učitelé a další dospělí snižovali ekologický dopad školy a svého jednání na životní prostředí a zlepšili prostředí ve škole a jejím okolí. V České republice je program od roku 2005, jeho koordinátorem je Sdružení TEREZA. Pro Olomoucký kraj je koordinátor Sluňákov (Ekoškola, 2021).

Program vede žáky k větší samostatnosti, získávají užitečné dovednosti a informace pro budoucí život. Žáci spolupracují s ostatními žáky, dospělými ve škole a v daném městě či obci.

Sedm kroků, které jsou uvedeny níže, umožňuje, aby děti měnily prostředí školy a své návyky. Děti získávají užitečné dovednosti pro svůj budoucí život a učí se, jak se mohou zapojit do demokratického rozhodování.

Sedm kroků Ekoškoly

- Ekotým
- Analýza
- Plán činností
- Monitorování a vyhodnocování
- Environmentální výchova ve výuce
- Informování a spolupráce
- Ekokodex

Ekoškola v České republice pracuje s devíti tématy, jako jsou odpady, voda, prostředí školy, energie, doprava, šetrný spotřebitel, klimatické změny, biodiverzita, jídlo a svět. Témata pomáhají žákům porozumět různým stránkám životního prostředí (Ekoškola, 2021).

Programy EVVO jsou realizovány subjekty, jako jsou školy (školní program EVVO, školní projekty, vyučovací hodiny), střediska ekologické výchovy, orgány veřejné správy, mimoškolní organizace (domy dětí a mládeže, volnočasová hnutí) nebo komerční subjekty (Činčera, 2013).

Informační služby

Informační služby nabízejí v České republice orgány veřejné správy na základě zákona č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí, ale i jiné organizace. Důležitou roli zde hrají tzv. environmentální poradny. Podle státního programu EVVO v České republice mají poradenská centra „*poskytovat odborné a kvalifikované rady a doporučení veřejnosti, popularizovat výsledky vědy a výzkumu ve prospěch životního prostředí v praxi, přibližovat šetrné životní standardy požadavkům veřejnosti a ovlivňovat veřejnost ve směru (trvale) udržitelného rozvoje společnosti.*“ (Ministerstvo životního prostředí, 2008 a, 2008 b in

Činčera 2013). V České republice je například ekoporadna Veronica v Hostětíně. Ekologický institut Veronica poskytuje interpretaci odborných environmentálních témat (© ZO ČSOP Veronica, 2021)

Hlavní cíl

- Naplnění informační potřeby klienta či předpokládané potřeby určitých cílových skupin.

Vyhodnocování úspěšnosti

- Vyhodnocení míry spokojenosti uživatelů služeb.
- Analýza rozsahu poskytovaných služeb.
- Kritéria kvality služeb.

Hlavní realizátoři

- Orgány veřejné správy, environmentální poradny, firmy.

Příklad: energetické poradenství.

Podpůrné materiály

Příklady podpůrných materiálů jsou například metodické příručky pro pedagogické pracovníky k sestavení programů EVVO, realizaci informačních služeb či jiným činnostem, dále sborníky aktivit použitelných pro stavbu programů EVVO a osvětové publikace o životním prostředí.

Hlavní cíl

- Efektivnější realizace informačních služeb a programů EVVO.

Vyhodnocování úspěšnosti

- Kritéria pro kvalitu podpůrných materiálů.
- Vyhodnocení spokojenosti uživatelů materiálů.

Hlavní realizátoři

- Střediska ekologické výchovy, environmentální poradny, orgány veřejné správy.

Příklad: Publikace o naučných stezkách v regionu.

(Činčera, 2013)

6 Environmentální výchova v Rámcově vzdělávacím programu pro základní vzdělání

Environmentální výchova je do vzdělávacího systému začleňována prostřednictvím samostatného průřezového tématu „Environmentální výchova“. Průřezové téma EV je členěno do několika tematických okruhů, které napomáhají k pochopení vztahů člověka a životního prostředí, uvědomění si základních podmínek života a odpovědnosti současné generace za život v budoucnosti.

Charakteristika průřezového tématu

Environmentální výchova vede jedince k pochopení vztahů člověka a životního prostředí, tedy k potřebě postupného přechodu k udržitelnému rozvoji a k odpovědnosti za jednání nejen společnosti, ale i každého jedince. Jedinci jsou vedeni k aktivní účasti na ochraně a utváření prostředí, dále jsou ovlivňováni v zájmu udržitelnosti a životního stylu.

Umožňuje sledovat různé varianty řešení environmentálních problémů, vyvíjející se vztahy mezi člověkem a prostředím při přímém poznávání aktuálních hledisek ekologických, ekonomických, vědeckotechnických, politických a občanských, hledisek časových, co se týče vztahů k budoucnosti i prostorových mezi lokálními, regionálními a globálními problémy. Postupným propojováním, rozšiřováním, upevňováním i systematizací vědomostí a dovedností získávaných v těchto oblastech umožňuje Environmentální výchova utváření integrovaného pohledu (RVP ZV, 2021)

Provázanost environmentální výchovy s vzdělávacími oblastmi

Environmentální výchova je začleněna do mnoha vyučovaných předmětů. Témata environmentální výchovy je možné realizovat v mnoha vzdělávacích oblastech RVP ZV, orientačně je vzdělávací obsah rozdělen do devíti vzdělávacích oblastí.

V bakalářské práci je vybráno sedm vzdělávacích oblastí, každá má svůj specifický význam:

- **Člověk a jeho svět** – Je jedinou vzdělávací oblastí RVP ZV, která je navržena pouze pro 1. stupeň základního vzdělávání. Učí žáky pozorovat a pojmenovávat věci, jevy a děje, vnímat svět a důsledky lidské činnosti.

- **Člověk a příroda** – Zahrnuje vzdělávací obory, jimiž jsou Fyzika, Chemie, Přírodopis a Zeměpis, umožňuje žákům pozorování přírody a zkoumání jejich zákonitostí. Žáci poznávají závislost člověka na přírodních zdrojích a vlivy lidské činnosti na stav životního prostředí a na lidské zdraví.
- **Člověk a společnost** – Téma odkrývá souvislosti mezi ekologickými, technickoekonomickými a sociálními jevy důrazem na význam preventivní obezřetnosti v jednání a další principy udržitelnosti rozvoje. Člověk a společnost zahrnuje vzdělávací obory Dějepis a Výchova k občanství.
- **Člověk a zdraví** – Téma se dotýká problematiky vlivů prostředí na vlastní zdraví i na zdraví ostatních lidí. V souvislosti s problémy současného světa vede k poznání důležitosti péče o přírodu při organizaci masových sportovních akcí. Zahrnuje vzdělávací obory Výchova ke zdraví a Tělesná výchova.
- **Informační a komunikační technologie** – Vzdělávací oblast umožňuje žákům aktivně využívat informační technologie při zjišťování aktuálních informací o stavu prostředí, orientovat se ve světě informací a pracovat s informacemi.
- **Umění a kultura** – Poskytuje Environmentální výchově mnoho příležitostí pro zamýšlení nad vztahy člověka a prostředí, k uvědomování si přírodního i sociálního prostředí jako zdroje inspirace pro vytváření kulturních a uměleckých hodnot a přispívá k vnímání estetických kvalit prostředí. Zahrnuje vzdělávací obory Hudební výchova a Výtvarná výchova.
- **Člověk a svět práce** – Tato vzdělávací oblast se zaměřuje na praktické pracovní dovednosti ve prospěch životního prostředí. Umožňuje poznávat význam a role různých profesí ve vztahu k životnímu prostředí.

(RVP ZV 2021)

Konkrétní tematické okruhy environmentální výchovy:

Témata environmentální výchovy jsou rozdělena do čtyř tematických okruhů, které umožní pochopení problematiky vzájemného působení člověka a životního prostředí.

- Ekosystémy (pole, les, vodní zdroje, moře, tropický deštný les, lidské sídlo, kulturní krajina)
- Základní podmínky života (voda, ovzduší, půda, ochrana biologických druhů, ekosystémy – biodiverzita, energie, přírodní zdroje)
- Lidské aktivity a problémy životního prostředí (zemědělství a životní prostředí, doprava a životní prostředí, zemědělství a životní prostředí, ekologické zemědělství, průmysl a životní prostředí, odpady a hospodaření s odpady, ochrana přírody a kulturních památek, změny v krajině, dlouhodobé programy zaměřené k růstu ekologického vědomí veřejnosti a akce)
- Vztah člověka k prostředí (naše obec, náš životní styl, aktuální ekologický problém, prostředí a zdraví, nerovnoměrnost života na Zemi)

Přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka

V oblasti vědomostí, dovedností a schopností průřezové téma:

- rozvíjí porozumění souvislostem v biosféře, vztahům člověka a prostředí a důsledkům lidských činností na prostředí
- vede k uvědomování si podmínek života a možností jejich ohrožování
- přispívá k poznávání a chápání souvislostí mezi vývojem lidské populace a vztahy k prostředí v různých oblastech světa
- umožňuje pochopení souvislostí mezi lokálními a globálními problémy a vlastní odpovědností ve vztazích k prostředí
- poskytuje znalosti, dovednosti a pěstuje návyky nezbytné pro každodenní žádoucí jednání občana vůči prostředí
- ukazuje modelové příklady žádoucího i nežádoucího jednání z hledisek životního prostředí a udržitelného rozvoje
- napomáhá rozvíjení spolupráce v péči o životní prostředí na místní, regionální, evropské i mezinárodní úrovni

- seznamuje s principy udržitelnosti rozvoje společnosti.
- učí hodnotit objektivnost a závažnost informací týkajících se ekologických problémů
- učí komunikovat o problémech životního prostředí, vyjadřovat, racionálně obhajovat a zdůvodňovat své názory a stanoviska

V oblasti postojů a hodnot průřezové téma:

- přispívá k vnímání života jako nejvyšší hodnoty
- vede k odpovědnosti ve vztahu k biosféře, k ochraně přírody a přírodních zdrojů
- vede k pochopení významu a nezbytnosti udržitelného rozvoje jako pozitivní perspektivy dalšího vývoje lidské společnosti
- podněcuje aktivitu, tvořivost, toleranci, vstřícnost a ohleduplnost ve vztahu k prostředí
- přispívá k utváření zdravého životního stylu a k vnímání estetických hodnot prostředí
- vede k angažovanosti v řešení problémů spojených s ochranou životního prostředí
- vede k vnímavému a citlivému přístupu k přírodě a přírodnímu a kulturnímu dědictví (RVP ZV, 2021)

7 Specifika environmentální výchovy

Environmentální výuka má určitá specifika v přístupu k výuce, kde je kladen důraz na rozvíjení hodnot, dovednosti a postojů žáka. Každá metoda má své silné ale i slabé stránky, je důležité dbát na výběr vyučovacích metod a forem výuky, aby došlo k naplnění cílů environmentální výchovy zahrnutých v Rámcově vzdělávacím programu pro základní vzdělávání. Různé formy uspořádání výuky díky své pestrosti podporují samotné učení (Průcha, 2009).

Základní škola má 3 možnosti naplnění průřezového tématu (Janoušková, 2005):

- Integrace jednotlivých tematických okruhů do vyučovacích předmětů
- Vytvoření samotného vyučovacího předmětu
- Uplatnění průřezového tématu formou projektu

Výuková metoda představuje „*koordinovaný systém činností učitele vedoucí žáka k dosažení stanovených vzdělávacích cílů*“ (Průcha a kol., 2003, s. 287).

Výukové metody (Maňák, Švec, 2003)

A. Klasické výukové metody

1. Metody slovní

- a) Monologické (což je např. přednáška, vysvětlování, výklad, instruktáž)
- b) Dialogické (rozhovor, diskuse, dramatizace)
- c) Metody písemných prací
- d) Metody práce s učebnicí, knihou

2. Metody názorně demonstrační

- a) Pozorování předmětů a jevů
- b) Předvádění obrazů a předmětů, pokusů, činností
- c) Projekce statická a dynamická

3. Metody praktické

- a) Návčík pohybových a pracovních dovedností
- b) Žákovy pokusy a laboratorní činnosti
- c) Pracovní činnosti (v dílnách, na pozemcích)
- d) Grafické a výtvarné práce

B. Aktivizující metody

- 1) Diskusní metody
- 2) Metody heuristické, řešení problémů
- 3) Metody situační
- 4) Metody inscenační
- 5) Didaktické hry

C. Komplexní metody zahrnují:

1. Frontální výuka
2. Skupinová a kooperativní výuka
3. Partnerská výuka
4. Individuální a individualizovaná výuka, samostatná práce žáků
5. Kritické myšlení
6. Brainstorming
7. Projektová výuka
8. Výuka dramatem
9. Otevřené učení
10. Učení v životních situacích
11. Televizní výuka
12. Výuka podporovaná počítačem
13. Sugestopedie a superlearning
14. Hypnopedie

8 Praktická část

Environmentální výchova na vybraných základních školách

V praktické části bakalářské práce autorka věnuje pozornost environmentální výchově na 2. stupni vybraných základních škol. Škola A se nachází v Moravskoslezském kraji a byla vybrána na základě doporučení známé osoby od autorky. Škola B se nachází ve Zlínském kraji, kde autorka docházela během povinné školní docházky.

Je zde využita komparativní obsahová analýza školních vzdělávacích programů na vybraných základních školách s analýzou environmentální výchovy, jakožto průřezového tématu v ŠVP.

Vzhledem k situaci, která se odehrává v České republice kvůli covid-19, autorka zvolila dotazník místo rozhovoru. Autorka z důvodu zachování anonymity zvolila označení pro školy jako škola A, škola B.

Cílem praktické části je porovnat cíle environmentální výchovy, které jsou zakotveny v Rámcovém vzdělávacím programu se skutečným stavem zjištěným na vybraných základních školách a na realizaci environmentální výchovy.

Kritéria výzkumu:

Analýza a dotazníkové šetření proběhlo podle stanovených kritérií, které si autorka zvolila při porovnání dvou základních škol. Pomocí dokumentu Metodický pokyn MŠMT k zajištění environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty (EVVO), který při začleňování EVVO do ŠVP doporučuje:

- Školní ekologické projekty
- Zabezpečování postupné ekologizace provozu školy a areálu školy
- Vytváření podmínek pro plánování EVVO a pro realizaci konkrétních aktivit v rámci chodu školy a její spolupráci s okolím

Kritéria výběru základních škol:

- Vzdálenost školy od bydliště
- Pověst školy
- Školní ekologické projekty
- Otevřenost školy (spolupráce s rodiči a okolím, klima školy)
- Osobní dojem

Dotazníkové šetření

Autorka zvolila formu dotazníku s otevřenými odpověďmi, jelikož během pandemie covid-19, byla tato forma praktičtější.

Dotazník je způsob psaného řízeného rozhovoru. Při sestavování dotazníků je třeba promyslet a určit hlavní cíl dotazníkového průzkumu, dále je třeba dbát na správnou formu otázek.

Dotazník je řazen do tzv. subjektivních metod, respondent může různým způsobem ovlivňovat své výpovědi. V dotazníku rozlišujeme tři druhy otázek, a to otevřené, uzavřené a polouzavřené.

Mezi výhody dotazníkového šetření patří především nízká časová a finanční náročnost. Výhodou je i anonymita, kdy dotazovaní respondenti pravděpodobně víc upřímně odpovídají. Nevýhodou je zkreslení ze strany respondentů, protože sdělují individuální pohled (Kohoutek, 2005).

V dotazníku pro tuto bakalářskou práci jsou zvoleny otázky otevřené, jelikož umožňují rozsáhlejší odpovědi respondenta, který má možnost volně vyjádřit svůj názor.

Dotazník byl odeslán koordinátorům EVVO na dvou vybraných základních školách, kteří odpovídali na čtrnáct otevřených otázek s prostorem pro vyjádření vlastního názoru. Níže jsou přiložené dotazníky, vyplněné od koordinátorů EVVO.

Cílem odeslaného dotazníku je zjistit, jak se školy zapojují do projektů s ekologickou tematikou a jaké prostředky školy nabízí žákům k rozvíjení environmentální výchovy na vybraných základních školách.

Analýza dotazníků

Škola A, škola B pořádají během školního roku exkurze pro žáky s ekologickou tematikou, bohužel ani jedna z vybraných škol nenabízí žákům kroužky spjaté s environmentální výchovou. Obě školy se zapojují do projektů s ekologickou aktivitou. V případě školy A se jedná o projekty, Příroda na dosah ruky, Recyklohraní, V souladu s přírodou a škola v přírodě, která je zaměřená na EVVO v Bílých Karpatech pro 1.-9. třídy.

Škola B je zapojena do projektu na ochranu otakárka fenyklového, který započal roku 1994.

Žáci ze školy A se účastní na soutěžích, Zoo Ostrava, Mladý zahrádkář, Zlatá srnčí trofej, BiO a na prázdninových projektech přes Asociaci školních sportovních klubů České republiky. Škola B uvedla v dotazníku, že se žáci nezúčastní soutěží s environmentální a přírodovědnou tematikou. Škola A je tedy v rámci zapojení žáků do soutěží akčnější, než škola B.

Vybrané školy používají při vyučování environmentální výchovy metodiku zvanou badatelství, pozorování, výklad a vyhledávání údajů.

Škola A je více nakloněná ke změnám a navrhuje nesnižovat dotace v oblasti Člověk a příroda, posílit hodinovou dotaci pro badatelství a dále neměnit výstupy v předmětu přírodopis v novém RVP. Environmentální výchova je vnímaná v ovlivňování dětí pozitivně, motivuje žáky k ochraně přírody, k udržitelnému způsobu života, k třídění odpadů a děti se stávají díky ní empatičtější k přírodě.

Školy neměly žádné problémy se začleněním environmentální výchovy do výuky a dle názorů koordinátorů EVVO je náplň této výchovy dostatečná. Dále jsou i školy spokojeny se Školním vzdělávacím programem v oblasti EVVO na svých školách.

Níže jsou přiloženy vyplněné dotazníky od koordinátorů EVVO z vybraných základních škol 2. stupně.

Dotazník vyplněný od školy A

1. Nabízíte kroužky spjaté s environmentální výchovou na vaší škole?

Poslední 3 roky NE, dříve ANO

2. Pořádá vaše škola exkurze nebo výukové programy s ekologickou tematikou?

ANO

3. Byla vaše škola zapojena do projektů s ekologickou aktivitou? Pokud ano, do jakých?

ANO – budování školní zahrady –Příroda na dosah ruky, RECYKLO HRANÍ, V souladu s přírodou, škola v přírodě zaměřena na EVVO – Bílé Karpaty (1.-9. tř.)

4. Spolupracujete v současnosti s nějakým spolkem či organizací v oblasti EVVO? Pokud ano, o jaký spolek či organizaci se jedná?

NE

5. Zapojují se žáci školy do soutěží s environmentální a přírodovědnou tematikou? Pokud ano, do jakých?

ANO – soutěže ZOO Ostrava, Mladý zahrádkář, Zlatá srnčí trofej, BiO, prázdninové projekty přes AŠSK ČR

6. Snažíte se začlenit environmentální výchovu do svých hodin? Pokud ano, jak?

ANO – průběžně do všech předmětů jako průřezové téma. Volitelný předmět Biologická praktika

7. Jaké metodiky používáte při vyučování environmentální výchovy?

BADATELSTVÍ, Škola v lese – les ve škole

8. Jak podle vás ovlivňuje environmentální výchova děti?

Motivuje je k ochraně přírody, k třídění odpadů...

9. Proč je dle vašeho názoru nutné vyučovat environmentální výchovu?

Aby žáci chápali vztahy v přírodě a pokusili se o udržitelný způsob života

10. Myslíte si, že je náplň environmentální výchovy na vaší škole dostatečná?

Ano, je

11. Navrhoval/navrhovala byste nějaké změny? Pokud ano, jaké?

Neměnit výstupy v Př v novém RVP, posílit hodinovou dotaci pro badatelství

12. Jste spokojen/spokojena se Školním vzdělávacím programem (ŠVP) v oblasti EVVO na vaší škole?

Prozatím ano

13. Jaké případné změny byste navrhoval/navrhovala pro ŠVP v oblasti EVVO?

Nesnižovat dotace v oblasti Člověk a příroda

14. Měli jste nějaké problémy se začleněním environmentální výchovy do vaší výuky?

Pokud ano, jaké?

Ne, neměli

Dotazník vyplněný od školy B

1. Nabízíte kroužky spjaté s environmentální výchovou na vaší škole?

NE

2. Pořádá vaše škola exkurze nebo výukové programy s ekologickou tematikou?

Ano, snažíme se o exkurze s ekologickou tematikou.

3. Byla vaše škola zapojena do projektů s ekologickou aktivitou? Pokud ano, do jakých?

Ano, ochrana otakárka fenýklového, Den Země, Recyklohraní.

4. Spolupracujete v současnosti s nějakým spolkem či organizací v oblasti EVVO? Pokud ano, o jaký spolek či organizaci se jedná?

NE

5. Zapojují se žáci školy do soutěží s environmentální a přírodovědnou tematikou? Pokud ano, do jakých?

NE

6. Snažíte se začlenit environmentální výchovu do svých hodin? Pokud ano, jak?

EV je průřezové téma, které se týká mnoha předmětů a je nedílnou součástí PŘÍRODOPISU v různých tématech od ekologických havárií, po zkoumané chráněné lokality při exkurzích a vycházkách.

7. Jaké metodiky používáte při vyučování environmentální výchovy?

Používáme výklad, bádání, pozorování, laboratorní práce, vyhledávání údajů a jiné.

8. Jak podle vás ovlivňuje environmentální výchova děti?

Environmentální výchova ovlivňuje děti pozitivně, stávají se empatičtější k přírodě.

9. Proč je dle vašeho názoru nutné vyučovat environmentální výchovu?

Není to nutné, ale vhodné právě pro vybudování toho pozitivního vztahu.

10. Myslíte si, že je náplň environmentální výchovy na vaší škole dostatečná?

ANO

11. Navrhoval/navrhovala byste nějaké změny? Pokud ano, jaké?

NE

12. Jste spokojen/spokojena se Školním vzdělávacím programem (ŠVP) v oblasti EVVO na vaší škole?

ANO

13. Jaké případné změny byste navrhoval/navrhovala pro ŠVP v oblasti EVVO?

ŽÁDNÉ

14. Měli jste nějaké problémy se začleněním environmentální výchovy do vaší výuky?

Pokud ano, jaké?

NE

8.1 Škola A

Škola A se nachází v Moravskoslezském kraji v obci s přibližně 1 700 obyvatel, sdružuje základní a mateřskou školu v centru obce. Základní škola byla otevřena v roce 1932. V průběhu let se ve vedení vystříдалo devět ředitelů a škola změnila několikrát svůj název. V roce 1992 byl škole navrácen název, který má dodnes.

Pro 1. a 2. stupeň je kapacita 270 žáků a v současné době jde o úplnou devítiletou vesnickou školu, technicky velmi moderní a účelnou. Mateřská škola se nachází v samostatné budově mimo objekt školy. Zřizovatelem školy je obec, což znamená že se jedná o státní zařízení.

Základní škola má dvě podlaží. V prvním patře se nacházejí kmenové učebny tříd 1. stupně, učebny cizích jazyků pro 1. stupeň, školní družina a školní jídelna. Ve druhém podlaží se nachází kmenové učebny pro žáky 2. stupně, učebna přírodopisu, učebna cizích jazyků, kuchyňka, učebna fyziky a chemie a také mediatéka.

Škola spolupracuje se složkami obce, například zdravotním střediskem, obecní knihovnou, ale i s jinou ZŠ z vedlejší obce s cílem usnadnit žákům po absolvování 4. ročníku přechod na školu A.

V rámci ekologické výchovy škola spolupracuje s obcí při brigádách na zkrášlení obce. Díky této spolupráci škola udržuje i kontakty s místní komunitou.

Motto: Přírodu a životní prostředí nechápejme jako dar od předků, ale jako půjčku od našich dětí...

Tabulka 1: Počet žáků na 2. stupni ve školním roce 2020/2021 na škole A

Počet žáků na druhém stupni ZŠ	
6. ročník	30 žáků
7. ročník	31 žáků
8. ročník	17 žáků
9. ročník	21 žáků

Zdroj: Vlastní zpracování (informace od zaměstnance školy)

Tabulka 2: Pedagogický sbor ve školním roce 2020/2021 na škole A

2. STUPEŇ	
Ředitel školy	1
Zástupce pro 2. stupeň	1
Asistent pedagoga	1
Školní asistent	2
Pedagogický sbor	8

Zdroj: Vlastní zpracování (informace od zaměstnance školy)

Zaměření školy

Školní vzdělávací program školy A má název Škola pro život. Škola klade důraz na informační a komunikační technologie, podporuje a rozvíjí u dětí jejich přirozený talent, nadání a tvořivost. Snaží se podporovat děti k získání zdravého sebevědomí a vést děti k sebehodnocení.

Mezi hlavní a dílčí cíle ŠVP uvádí například, umožnit žákům osvojit si strategie učení a motivovat je pro celoživotní učení, podněcovat žáky k tvořivému myšlení, logickému uvažování a k řešení problémů, vést žáky k všestranné a otevřené komunikaci a rozvíjet vnímavost a citlivé vztahy k lidem, prostředí a k přírodě.

Komunikace se zákonnými zástupci žáků a veřejností jsou jedním z důležitých témat pro školu, která získala značku Rodiče vítání, což je značka pro školy otevřené rodičům.

EVVO na škole A

EVVO je součástí ŠVP-ŠKOLA PRO ŽIVOT. Problematika EVVO je realizována například prostřednictvím školních a třídních projektů, exkurzí, besed, přednášek, různých pobytů a jiných prostředků. Školní projekty se rozlišují na dlouhodobé a krátkodobé. Níže jsou vypsány projekty, které jsou pro žáky různých ročníků 2. stupně základní školy.

Dlouhodobé projekty

- Příroda na dosah ruky (průběžná péče o okrasnou zahradu, péče o ovocný sad a zeleninovou zahradu)
- Zahrada s přírodními prvky
- Ovoce do škol
- Školní mléko
- Recyklohraní-sběr elektroodpadu, sběr starého papíru
- Soutěž třídních kolektivů
- Třídění odpadu ve třídě, škole

Krátkodobé projekty

- Crash (6. a 8. ročník)
- Kostky jsou vrženy (Svět techniky Ostrava, 6. ročník)
- Zelená továrna (Svět techniky Ostrava, 6. ročník)
- U6 (Svět techniky Ostrava, 8. ročník)
- Pevnost poznání (Olomouc, 7. ročník)

Třídní projekty

- Komentovaný herbář (7. ročník)
- Čeledi rostlin (7. ročník)
- Šelmy (8. ročník)
- Obnovitelné zdroje energie
- Obojživelníci, ryby-vztah k životnímu prostředí (7. ročník)
- Kyseliny-kyselá deště (8. ročník)
- Fosilní paliva (9. ročník)
- Plasty, polymery-výhody, nevýhody (9. ročník)
- Chemická výroba-pozitiva, negativa (9. ročník)
- Motory-druhy, ekologická zátěž (9. ročník)

Základní škola pořádá pro žáky 6. a 8. třídy prohlídku Světa techniky a divadla, pro žáky 5.-9. třídy se pořádá projekt Planeta Země 3000 a Kolumbie-ráj slasti a neřesti. Žáci se během školního roku zapojují do několika soutěží, jako je například Mezinárodní soutěž dětí v zahradnických znalostech a dovednostech, Přírodovědný klokan a Zeměpisná olympiáda.

Na podzim probíhá sběr starého papíru, ale i dalších druhotných surovin, jako jsou staré elektrospotřebiče a baterie. Za areálem školy se třídí biologický odpad a jdou zde umístěny kontejnery na papír, sklo a plasty.

V jarním období došlo k přesazení rododendronů a vřesů v rámci výuky pěstitelství v pracovních činnostech. Z důvodu mimořádného stavu pandemie neměli žáci výuku pracovních činností, kdy na školním pozemku měli vysazovat brambory, o což se postarali správní zaměstnanci.

Škola usiluje o další vzdělávání pedagogických pracovníků v podobě semináře k přípravě a realizaci ozdravných pobytů-25 hodin. Součástí učebního plánu školy jsou kurzy, pro 6. a 7. ročník je lyžařský kurz a pro 5., 6. a 7. ročník se pořádá záchranně branný plavecký výcvik.

Škola A se pravidelně účastní charitativních sbírek, zapojuje se do projektu Člověk v tísni a je partnerskou školou nakladatelství Fraus. Aktivně se účastní projektů zaměřených na ekologii, spolupracuje se sdružením TEREZA.

V Novém Jičíně využívá škola pomoc od organizací jako je, Hasičský záchranný sbor, Policie České republiky, speciální pedagogické centrum, Klub vodních sportů Laguna, Středisko volného času Fokus a pedagogicko-psychologickou poradnu.

Environmentální výchova na 2. stupni ZŠ je zahrnuta v předmětech přírodopis, zeměpis, chemie, fyzika, dějepis, pracovní činnosti, tělesná výchova a výchova k občanství. (ZŠ A Školní vzdělávací program, 2016). Z následující tabulky, která je uvedena níže je patrné, které okruhy jsou obsaženy v předmětech, a v jakém ročníku se s nimi žáci setkají.

Tabulka 3: Začlenění tematických okruhů EV do předmětu na škole A

Tematické okruhy	2. stupeň			
	6. ročník	7. ročník	8. ročník	9. ročník
Ekosystémy	Přírodopis Zeměpis Dějepis	Přírodopis Dějepis Pracovní činnosti	Zeměpis Chemie Pracovní činnosti Dějepis	Zeměpis Fyzika Pracovní činnosti Dějepis
Základní podmínky života	Přírodopis Fyzika Zeměpis Pracovní činnosti	Přírodopis Pracovní činnosti	Přírodopis Chemie Zeměpis Fyzika	Přírodopis Zeměpis Chemie Fyzika
Lidské aktivity a problémy životního prostředí	Přírodopis Dějepis Výchova k občanství Tělesná výchova	Přírodopis Dějepis Tělesná výchova	Pracovní činnosti Tělesná výchova Dějepis	Přírodopis Zeměpis Chemie Tělesná výchova Pracovní činnosti
Vztah člověka k prostředí	Přírodopis Dějepis Výchova k občanství	-	Přírodopis Fyzika	Zeměpis Dějepis

Zdroj: Vlastní zpracování (Školní vzdělávací program školy A, 2016)

8.2 Škola B

Škola B se nachází ve Zlínském kraji ve městě s přibližně 5 500 obyvatel. Škola byla slavnostně otevřena 1932 a je to úplná škola s devíti postupnými ročníky. Škola má dvě budovy situované v centru města, vzdálenost mezi budovami je přibližně pět minut pěší chůze. Budova 1. stupně je starší a poprvé byla otevřena v roce 1935. Budova 2. stupně byla dokončena v roce 1980. Na 1. a 2. stupni mají všechny ročníky obvykle po dvou až třech třídách. Kapacita školy je 630 žáků. Zřizovatelem školy je obec, jedná o státní zařízení. V budově 2. stupně je školní klub s provozem odpoledních volnočasových aktivit, výtvarný kroužek, keramická práce a jiné.

Od roku 1992 je škola součástí hnutí „Na vlastních nohou“, v níž děti pomáhají jiným dětem pomocí představení, malování přáníček a vyrábění předmětů.

Tabulka 4: Počet žáků na 2. stupni ve školním roce 2020/2021 na škole B

Počet žáků na druhém stupni ZŠ	
6. ročník	62 žáků
7. ročník	64 žáků
8. ročník	59 žáků
9. ročník	45 žáků

Zdroj: Vlastní zpracování (informace od zaměstnance školy)

Tabulka 5: Pedagogický sbor ve školním roce 2020/2021 na škole B

2. STUPEŇ	
Ředitel školy	1
Zástupce pro 2. stupeň	1
Asistent pedagoga	2
Školní asistent	1
Pedagogický sbor	20

Zdroj: Vlastní zpracování (informace od zaměstnance školy)

Zaměření školy

Školní vzdělávací program školy B má název Učíme se pro život. Hlavním cílem školy B je větší motivace a podpora k aktivnímu přístupu dětí k učení, se zaměřením na pochopení nutnosti jejich celoživotního vzdělávání. Nejde o žádné zbytečně zbytečné přetěžování žáků, ale o učení pro život. Škola se zaměřuje na sportovní, přírodovědné a výtvarné činnosti, dramatickou výchovu a na práci s výpočetní a komunikační technikou.

EVVO na škole B

EVVO je nedílnou součástí ŠVP– UČÍME SE PRO ŽIVOT na 1. a 2. stupni, a je doplňována aktivní činností školní družiny, školního klubu a dalšími mimoškolními aktivitami. Problematika EVVO je realizována prostřednictvím školních projektů, které rozlišuje na dlouhodobé a krátkodobé školní projekty.

Dlouhodobé

- Ochrana otakárka fenýklového-jubilejní 25. ročník, realizován jako vlastní ekologický projekt
- Den země-26. ročník, náročný na přípravu a realizaci proto je řazen v dlouhodobém projektu, do jednotlivých aktivit s ekologickou tematikou se zapojí všechny děti 1. a 2. stupně
- Recyklohraní-13. ročník celonárodního projektu, jsou vybírány vybité baterie a nefunkční elektropřístroje v úzké spolupráci a organizací ASEKOL

Krátkodobé

- Sběr lesních plodů
- „DOBROU CHUŤ“-krmení lesní zvěře
- Pravidelná kontrola stromků vysázených žáky společně se členy ekologického sdružení Salamandr
- Výroba „ŠÍŠKOVÝCH KOULÍ“ pro ptáky
- „MALUJEME Z ROSTLIN“-výukový program
- RECYKLACE PAPÍRU-výroba vlastního papíru
- Smyslové vnímání přírody, EKOHRÝ

- Výroba stolních her s ekologickou tématikou pro spolužáky
- „HŘBITOV ODPADŮ“, kdy se sleduje doba rozpadu odpadů
- Pěstování rostlin, které jsou vhodné pro výživu housenek otakárka fenyklového

Během školního roku se žáci zúčastní zeměpisné exkurze-Hyundai Nošovice, přednášky Planeta Země 3000 (Kolumbie), exkurze do záchranné stanice Bartošovice a na přehradní nádrž Morávka, Karlovské jezero v údolí Jezerné ve Velkých Karlovicích a ropného pramene v Korní na Slovensku.

Základní škola získala v letech 2002, 2003 a 2004 titul EKOŠKOLA, díky dlouhodobému projektu Ochrana otakárka fenyklového. Tento projekt byl v roce 2004 v Praze vyhodnocen jako jeden z nejlepších republikových projektů. V školním roce 2005/2006 byla škole udělena Cena za přínos a rozvoj EVVO ve Zlínském kraji. Žáci se zapojili v minulosti například do soutěže Eurorebus, Přeměna odpadů na zdroje, Zeměpisná olympiáda a Zelená stezka-Zlatý list.

V rámci předmětu Pěstitelské práce se realizuje úklid v okolí školy a doplnění zeleně. Ve spolupráci s firmou ASEKOL v projektu RECYKLOHRANÍ dochází ke sběru vybitých baterií a nefunkčních elektropřístrojů. Každý rok se žáci zúčastní sběru starého papíru. Třídění odpadů (papír, sklo, plasty) je v jednotlivých třídách, učebnách a na chodbách budovy.

Ve škole se snaží o postupnou ekologizaci provozu budov ZŠ. Proběhla rekonstrukce plynové kotelny se zaměřením na maximálně šetrný topný režim s automatickou regulací a na střeše nad kuchyní byly instalovány sluneční korektory.

Škola spolupracuje s významnými subjekty, jako je například Krajský úřad Zlínského kraje, odbor životního prostředí a zemědělství. Od roku 1993 má členství se vzdělávacím programem TEREZA. Další členství má od roku 2002 s dlouhodobým celostátním programem M.R.K.E.V. (Metodika a realizace komplexní ekologické výchovy). Dále spolupracuje s neziskovou organizací SALAMANDER, kteří patří do Českého svazu ochránců přírody.

Environmentální výchova na 2. stupni ZŠ je zahrnuta v předmětech přírodopis, zeměpis, chemie a fyzika (ZŠ B Školní vzdělávací program, 2016). Z následující tabulky je patrné, které okruhy jsou obsaženy v předmětech, a v jakém ročníku se s nimi žáci setkají.

Tabulka 6: Začlenění tematických okruhů EV do předmětu na škole B

Tematické okruhy	2. stupeň			
	6. ročník	7. ročník	8. ročník	9. ročník
Ekosystémy	Přírodopis	Přírodopis Zeměpis	Přírodopis	Přírodopis
Základní podmínky života	Přírodopis	Přírodopis	Přírodopis Chemie	Přírodopis Chemie
Lidské aktivity a problémy životního prostředí	-	-	Chemie Fyzika	Chemie
Vztah člověka k prostředí	Přírodopis	Přírodopis	Přírodopis Chemie	Přírodopis Chemie

Zdroj: Vlastní zpracování (Školní vzdělávací program školy B, 2016)

8.3 Předmět přírodopis na vybraných základních školách

Přírodopis je jako předmět zařazen na 2. stupni v rámci vzdělávací oblasti Člověk a příroda. Vědomosti získané v rámci tohoto oboru mají být v přímém vztahu k reálnému životu, rozvíjí poznávání podstaty existence člověka a jeho místo v přírodě, na Zemi. Vyučovací činnosti jsou směřovány k podněcování zájmu o daný obor a bádání. Vede žáky k praktickému využití získaných poznatků a dovedností z oblasti přírody ve svém životě.

Níže jsou vytvořeny tabulky, které ukazují časové a organizační vymezení předmětu přírodopis na vybraných základních školách.

Tabulka 7: Časové a organizační vymezení předmětu Přírodopis na škole A

Ročník	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
hod./týden	-	-	-	-	-	2	2	2	1

+ volitelný předmět Biologická praktika pro žáky 8. a 9. ročníku

Tabulka 8: Časové a organizační vymezení předmětu Přírodopis na škole B

Ročník	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
hod./týden	-	-	-	-	-	1	2	2	1

+ volitelný předmět Chemicko-biologický seminář pro žáky 6.-9. ročníku

+ volitelný předmět Ekologie 6.-9. ročník

Zdroj: Vlastní zpracování (informace od zaměstnance školy)

Používané metody a formy práce:

- Frontální výuka s demonstračními pomůckami
- Skupinová práce
- Projekty individuální, skupinové

- Práce v terénu
- Pozorování a pokus
- Exkurze
- Laboratorní práce
- Vyhledávání informací nejen na internetu, ale i v literatuře

Diskuze a doporučení

Komparativní obsahová analýza ŠVP škol ukázala, že škola A se podílí na ekologických projektech jako je Příroda na dosah ruky, kde jde o průběžnou péči o okrasnou zahradu, zeleninovou zahradu a ovocný sad, dále Recyklohraní, V souladu s přírodou, škola v přírodě zaměřená na EVVO v Bílých Karpatech pro žáky 1.-9. třídy.

Škola B se podílí na ochraně otakárka fenýklového, Den Země a Recyklohraní. Obě školy tedy mají dostatek školních ekologických projektů, kde zapojují žáky 6.-9. třídy.

Škola A má více začlenění environmentální výchovy do předmětů. Také rozpracování environmentální výchovy ve školním vzdělávacím programu je o něco lepší, než u školy B.

V časovém vymezení předmětu přírodopis je mezi školy rozdíl v 6. ročníku, kdy na škole A probíhají dvě hodiny přírodopisu za týden, zatímco u školy B jde o jednu hodinu za týden. Další rozdíl najdeme v nabídce volitelného předmětu, rovnou dva volitelné předměty má v nabídce škola B pro všechny žáky 6.-9.ročníku, naopak škola A nabízí jeden volitelný předmět.

Na vybraných základních školách pokračuje postupná ekologizace budov, kdy v obou případech jde o realizaci zlepšování prostředí v okolí školy, realizaci úklidu v okolí školy, třídění odpadu (plast, papír, sklo, biologický odpad), sběr vybitých baterií a nefunkčních elektropřístrojů. Na škole B proběhla rekonstrukce plynové kotelny se zaměřením na maximálně šetrný topný režim s automatickou regulací, dále na části střechy byly instalovány sluneční korektory.

V řadě zmíněných ekologických projektů se škola A snaží komunikovat se zákonnými zástupci žáků a odbornou i laickou veřejností, získala i značku Rodiče vítáni. Aktivně spolupracuje se zřizovatelem, který pomáhá realizovat požadavky školy. V rámci ekologické výchovy škola spolupracuje s obcí při brigádách na zlepšení obce. Dále se zdravotním střediskem, obecní knihovnou, ale i s jinou ZŠ z vedlejší obce s cílem usnadnit žákům po absolvování 4. ročníku přechod na školu A. Žáci školy svými kulturními vystoupeními obohacují akce organizované obecním úřadem.

Škola B se snaží spolupracovat s okolím, jako je Krajský úřad Zlínského kraje, odbor životního prostředí a zemědělství, městem, jinými ZŠ, organizacemi či se samotnými občany města.

Z dotazníku a ŠVP vybraných základních škol bylo potvrzeno, že se školy zapojují do projektů s ekologickou aktivitou, provozují ekologizaci provozu budov ZŠ a aktivně spolupracují s okolím.

Doporučení pro školy

Vybraným základním školám 2. stupně, bych ráda doporučila realizaci kroužků spjaté s environmentální výchovou pro žáky. Dále podpořit programy, ve kterých se ekologické zákonitosti a badatelské dovednosti vyučují ve venkovním prostředí.

Vybraným základním školám nemám, co víc doporučit, jelikož jejich EVVO plán je dobře zpracovaný. Myslím si, že než doporučení bych ráda vyjádřila podporu v koordinátorech EVVO základních škol, kteří mají velký podíl na plánu EVVO.

Příkladem dobré praxe je například program Extra třída, kterého se zhostila škola A, kdy realizovala projekt k vybudování dětského hřiště v obci. Žáci si sami vymysleli, co chtějí změnit k lepšímu v obci, kam chodí do školy. Extra třídou se stala ve škole A 9. třída, pod vedením třídní učitelky.

Program Extra třída je určená pro žáky 7., 8. a 9. třídy nebo odpovídajícímu ročníku gymnázia, pod vedením učitele, který je učí. Obsahem projektu Extra třída může být cokoliv, ale musí vycházet z potřeby lidí v daném městě či obci, ve kterém se škola nachází. Dále je potřeba neopomenout pozitivní dopad na život místní komunity.

Extra třída podporuje k aktivnímu přístupu školy ke zkvalitňování života ve městě či obci, kde se škola nachází. Přispívá k rozvoji klíčových kompetencí žáků a podporuje navázání kontaktu mezi školou a místní komunitou.

Tímto bych chtěla program Extra třída doporučit i jiným školám.

Závěr

V bakalářské práci bylo zpracováno téma Environmentální výchova na základních školách, její vliv na vzdělávání a výchovu dětí. Hlavním cílem bakalářské práce bylo porovnat cíle environmentální výchovy (jako průřezového tématu), které jsou zakotveny v Rámcovém vzdělávacím programu se skutečným stavem zjištěným na vybraných základních školách a na realizaci environmentální výchovy na druhém stupni ZŠ. Každá škola se nacházela v jiném kraji, škola A v Moravskoslezském kraji a škola B ve Zlínském kraji.

Teoretická část byla rozdělena do osmi kapitol. První kapitola definuje několik pojmů. Druhá kapitola obsahuje charakteristiku environmentální výchovy, její cíle, historie, vliv na děti a legislativní dokumenty upravující samotnou environmentální výchovu.

V dalších kapitolách jsou směry environmentální výchovy, charakteristika Rámcově vzdělávacího programu pro ZV, školní vzdělávací program, implementace EVVO do ŠVP, environmentální výchova jako průřezové téma v Rámcově vzdělávacím programu pro ZV a specifika environmentální výchovy.

V praktické části jsou vybrány dvě základní školy 2. stupně, které se liší v krajích a ve velikosti školy. Komparativní obsahová analýza školních vzdělávacích programů pro druhý stupeň ukázala lepší zařazení environmentální výchovy do běžných vyučovacích předmětů na 2. stupni ve škole A, přičemž se jedná o menší školu. Škola A má o jednu vyučovací hodinu za týden více v předmětu přírodopis, než škola B.

Díky dotazníku bylo zjištěno, jak školy konkrétně začleňují environmentální výchovu do svých hodin a do jakých projektů jsou zapojeny. Dále při dotazování na případné změny pro ŠVP v oblasti EVVO, škola A navrhuje nesnižovat dotace v oblasti Člověk a příroda.

Seznam použité literatury

1. BITTNER, Michal. *Úvod do environmentalistiky*. V Brně: Vysoké učení technické v Brně, Fakulta elektrotechniky a komunikačních technologií, 2010. ISBN 978-80-214-4063-0.
2. ČINČERA, Jan. *Environmentální výchova: efektivní strategie*. Praha: Agentura Koniklec, 2013. ISBN 978-80-210-6642-7.
3. ČINČERA, Jan. *Environmentální výchova: od cílů k prostředkům*. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-147-8.
4. ČINČERA, Jan. *Střediska ekologické výchovy mezi teorií a praxí*. Praha: Agentura Koniklec, 2013. ISBN 978-80-210-6525-3.
5. HORKÁ, Hana a Alena HRDLIČKOVÁ. *Výchova pro 21. století: koncepce globální výchovy v podmínkách české školy*. Brno: Paido, 1998. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-54-0.
6. JANČAŘÍKOVÁ, Kateřina. *Environmentální činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Josef Raabe, c2010. Nahlížet - nacházet. ISBN 978-80-86307-95-4.
7. KULICH, J., 2006. *Co jsou a kde se vzala střediska ekologické výchovy, ekocentra, ekologické poradny*. Bedrník, roč. 4, č. 2, s. 12–14.
8. LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada, 1998. Psyché (Grada). ISBN 807169195x.
9. LEBLOVÁ, Eliška. *Environmentální výchova v mateřské škole*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0094-9.
10. MÁCHAL, Aleš, Helena NOVÁČKOVÁ a Lenka SOBOTOVÁ. *Úvod do environmentální výchovy a globálního rozvojového vzdělávání: soubor učebních textů*. Brno: Lipka - školské zařízení pro environmentální vzdělávání, 2012. ISBN isbn978-80-87604-01-4.
11. MÁCHAL, Aleš. *Malý ekologický a environmentální slovníček*. Vyd. 5. Brno: Rezekvítek, 2008. ISBN: 80-86626-08-3.
12. MÁCHAL, Aleš. *Průvodce praktickou ekologickou výchovou: [metodická příručka pro začínající učitele a pedagogické pracovníky středisek ekologické výchovy]*. Brno: Rezekvítek, 2000. ISBN 80-902954-0-1.
13. MAŇÁK, Josef a Vlastimil ŠVEC. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-731-5039-5.

14. NOVÁČEK, Pavel. *Udržitelný rozvoj*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. ISBN 978-80-244-2514-6.
15. PIKE, Graham. *Globální výchova*. Praha: Grada, 1994. ISBN 80-85623-98-6.
16. PRŮCHA, Jan, ed. *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. ISBN isbn978-80-7367-546-2.
17. PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 6., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.
18. PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.
19. Robottom, I. and Hart, P. (1993) *Research in Environmental Education: Engaging the Debate*. In: PALMER, Joy. *Environmental education in the 21st century: Theory, practice, progress and promise*. 2. 29 West 35th Street, New York, NY 10001: Routledge, 2003. ISBN 0-415-16196-0.
20. SIMMONS, Bora. a kol. *Excellence in Environmental Education: Guidelines for Learning (K-12)*. Washington: North American Association for Environmental Education, 1999. ISBN 1-884008-75-5.
21. The Tbilisi Declaration. Intergovernmental Conference on Environmental Education. In ČINČERA, J. *Environmentální výchova: od cílů k prostředkům*, Paido. Edice pedagogické literatury, Brno, 2007. 116 s. ISBN 978-80-7315-147-8.
22. Zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí.
23. Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.
24. Zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí – § 13 odst. 5.
25. Zákon č. 17/ 1992 Sb., o životním prostředí.
26. Zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství.
27. Zákon č. 561/ 2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělání.
28. Zákon č. 562/2004 Sb., zákon, kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím školského zákona.

Seznam internetových zdrojů

1. CLAYTON, Susan; MYERS, Gene. *Conservation Psychology : Understanding and Promoting Human Care for Nature* In: KRAJGANZL, Jan. *Děti a příroda: období dětského vývoje z hlediska environmentální výchovy* [online]. 2012 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <http://www.ekopsychologie.cz/soubory/evyvoj.pdf>
2. Činčera, J. Environmentální výchova. Ale jaká? *Pedagogická orientace* 2005, č. 3, s. 17–24. ISSN 1211-4669. Dostupné z:
3. *Doporučené očekávané výstupy: Metodická podpora pro výuku průřezových témat v základních školách* [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2011 [cit. 2021-04-04]. ISBN 978-80-87000-76-2. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/artefact/file/download.php?file=28981&view=3951>
4. *Ekoškola* [online]. 2021 [cit. 2021-04-07]. <https://ekoskola.cz/cz>. Dostupné z: <https://ekoskola.cz/cz>
5. *Globální rozvojové vzdělávání* [online]. © 2012–2014 [cit. 2021-04-03]. Dostupné z: <https://www.globalnirozvojovevzdelavani.cz/>
6. GRV v České republice. *České fórum pro rozvojovou spolupráci* [online]. Praha: FoRS, 2019 [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: <http://www.fors.cz/globalni-rozvojovevzdelavani/grv-v-ceske-republice/#.YGIInMD8zWUUn>
7. HUČÍNOVÁ, Lucie. *Klíčové kompetence v RVP ZV* [online]. 2005 [cit. 2021-04-03]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/k/z/335/KLICOVE-KOMPETENCE-V-RVP-ZV.html/>
8. JANOŠKOVÁ, Svatava. *Environmentální výchova v RVP ZV* [online]. 2005 [cit. 2021-04-03]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/275/environmentalni-vychova-v-rvp-zv.html/>
9. KOHOUTEK, Rudolf. 2005. *Dotazník. Specializační studium výchovného poradenství PedFUK* [online]. Available at: http://www.ssvp.wz.cz/Texty/dotaznik.html?fbclid=IwAR1dA7OcTZ5a-nvbfaHdR1PcGD1CB_vJ56SiGwzyFEvYz6dFuDZ7rv7nqVI
10. KRAJGANZL, Jan. *Děti a příroda: období dětského vývoje z hlediska environmentální výchovy* [online]. 2012 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <http://www.ekopsychologie.cz/soubory/evyvoj.pdf>

11. MATĚJČEK, Tomáš a Jan BARTOŠ. *Environmentální gramotnost učitelů a studentů učitelství*. 2012. Dostupné z: doi: <https://doi.org/10.14712/18023061.75>
12. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT). *Metodický pokyn MŠMT k zajištění environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty (EVVO)* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2008. [cit. 2021-04-02]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/ZVOE/2759/METODICKY-POKYN-MSMT-K-ZAJISTENI-ENVIRONMENTALNIHO-VZDELAVANI-VYCHOVY-A-OSVETY.html/>
13. Ministerstvo zahraničních věcí (MZV). *Národní strategie globálního rozvojového vzdělávání pro období 2011-2015* [online]. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí, 2016 [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: http://fors.cz/user_files/nsgrv.pdf
14. Ministerstvo zahraničních věcí (MZV). *Strategie globálního rozvojového vzdělávání a osvěty o globálních souvislostech 2018-2030* [online]. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí, 2019 [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/koncepce_publicace/koncepce/strategie_grv_2018_2030.html
15. Ministerstvo životního prostředí (MŽP). *Cíle a indikátory pro environmentální vzdělání, výchovu a osvětu v České republice*. [online]. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2011 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/environmentalni_vzdelavani_poradenstvi/\\$FILE/OEDN-Cile_a_indikatory_EVVO-20200717.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/environmentalni_vzdelavani_poradenstvi/$FILE/OEDN-Cile_a_indikatory_EVVO-20200717.pdf)
16. NEČAS, Jan. *Ekogramotnost* [online]. [cit. 2021-04-03]. Dostupné z: <http://sustainable.cz/ekogramotnost.htm>
17. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (RVP ZV)* [online]. Národní ústav pro vzdělávání. Praha: MŠMT, 2021 [cit. 2021-04-06]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/4983/>
18. RICKINSON, Mark. *Learners and Learning in Environmental Education: a critical review of the evidence* [online]. 2001, 207–320 [cit. 2021-04-03]. Dostupné z: doi: 10.1080/13504620120065230
19. TUPÝ, Jan. Průřezová témata. *Metodický portál* [online]. 2005 [cit. 2021-04-03]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/zk/338/PRUREZOVA-TEMATA.html/>
20. *Veronica ekologický institut* [online]. © ZO ČSOP Veronica, 2021 [cit. 2021-04-07]. Dostupné z: <https://www.veronica.cz/kdo-je-ekologicky-institut-veronica>

21. Základní škola A. *Školní vzdělávací program* [online]. 2016 [cit. 2021-03-03].
22. Základní škola b. *Školní vzdělávací program* [online]. 2020 [cit. 2021-03-03].

Seznam příloh

Příloha 1: Dotazník pro školu A.....	73
Příloha 2: Dotazník pro školu B.....	74

Příloha 1: Dotazník pro školu A

Dobrý den,

prosím Vás o vyplnění dotazníku, který je součástí mé bakalářské práce-Environmentální výchova na základních školách, její vliv na vzdělávání a výchovu dětí.

Dotazník je anonymní.

Za vyplnění mockrát děkuji.

Bitalová

-
1. Nabízíte kroužky spjaté s environmentální výchovou na vaší škole?
  2. Pořádá vaše škola exkurze nebo výukové programy s ekologickou tematikou?
  3. Byla vaše škola zapojena do projektů s ekologickou aktivitou? Pokud ano, do jakých?
  4. Spolupracujete v současnosti s nějakým spolkem či organizací v oblasti EVVO? Pokud ano, o jaký spolek či organizaci se jedná?
  5. Zapojují se žáci školy do soutěží s environmentální a přírodovědnou tematikou? Pokud ano, do jakých?
  6. Snažíte se začlenit environmentální výchovu do svých hodin? Pokud ano, jak?
  7. Jaké metodiky používáte při vyučování environmentální výchovy?
  8. Jak podle vás ovlivňuje environmentální výchova děti?
  9. Proč je dle vašeho názoru nutné vyučovat environmentální výchovu?
  10. Myslíte si, že je náplň environmentální výchovy na vaší škole dostatečná?
  11. Navrhoval/navrhovala byste nějaké změny? Pokud ano, jaké?
  12. Jste spokojen/spokojena se Školním vzdělávacím programem (ŠVP) v oblasti EVVO na vaší škole?
  13. Jaké případné změny byste navrhoval/navrhovala pro ŠVP v oblasti EVVO?
  14. Měli jste nějaké problémy se začleněním environmentální výchovy do vaší výuky? Pokud ano, jaké?

Příloha 2: Dotazník pro školu B

Dobrý den,

prosím Vás o vyplnění dotazníku, který je součástí mé bakalářské práce-Environmentální výchova na základních školách, její vliv na vzdělávání a výchovu dětí.

Dotazník je anonymní.

Za vyplnění mockrát děkuji.

Bitalová

-
1. Nabízíte kroužky spjaté s environmentální výchovou na vaší škole?
  2. Pořádá vaše škola exkurze nebo výukové programy s ekologickou tematikou?
  3. Byla vaše škola zapojena do projektů s ekologickou aktivitou? Pokud ano, do jakých?
  4. Spolupracujete v současnosti s nějakým spolkem či organizací v oblasti EVVO? Pokud ano, o jaký spolek či organizaci se jedná?
  5. Zapojují se žáci školy do soutěží s environmentální a přírodovědnou tematikou? Pokud ano, do jakých?
  6. Snažíte se začlenit environmentální výchovu do svých hodin? Pokud ano, jak?
  7. Jaké metodiky používáte při vyučování environmentální výchovy?
  8. Jak podle vás ovlivňuje environmentální výchova děti?
  9. Proč je dle vašeho názoru nutné vyučovat environmentální výchovu?
  10. Myslíte si, že je náplň environmentální výchovy na vaší škole dostatečná?
  11. Navrhoval/navrhovala byste nějaké změny? Pokud ano, jaké?
  12. Jste spokojen/spokojena se Školním vzdělávacím programem (ŠVP) v oblasti EVVO na vaší škole?
  13. Jaké případné změny byste navrhoval/navrhovala pro ŠVP v oblasti EVVO?
  14. Měli jste nějaké problémy se začleněním environmentální výchovy do vaší výuky? Pokud ano, jaké?